

บทที่ 2  
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง



การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการเพิ่มพูนความสามารถในการอ่านอย่างมี  
วิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนภาษาอังกฤษ  
โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการเสนอผลการค้น  
คว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. เด็กสามารถพิเศษ
  - 1.1 ความหมายของเด็กสามารถพิเศษ
  - 1.2 ลักษณะของเด็กสามารถพิเศษ
  - 1.3 ลักษณะการเรียนรู้ของเด็กสามารถพิเศษ
  - 1.4 ความต้องการพิเศษของเด็กสามารถพิเศษ
2. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ
  - 2.1 การออกแบบโปรแกรม
  - 2.2 ลักษณะของโปรแกรม
  - 2.3 การพัฒนาโปรแกรม
  - 2.4 การประเมินผลโปรแกรม
3. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษภายในประเทศ
  - 3.1 แนวนโยบายและแผนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ
  - 3.2 หน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ
4. บรรณปักษ์
  - 4.1 ความหมายการบรรณปักษ์
  - 4.2 วัตถุประสงค์ของบรรณปักษ์
  - 4.3 ประเภทของบรรณปักษ์
  - 4.4 กระบวนการบรรณปักษ์
  - 4.5 วิธีบรรณปักษ์
5. การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
  - 5.1 องค์ประกอบของกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
  - 5.2 ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

- 5.3 พฤติกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
- 5.4 แนวทางการส่งเสริมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
- 6. วรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 6.1 ความหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 6.2 ประเภทของวรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 6.3 ลักษณะของวรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 6.4 คุณภาพของวรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 6.5 องค์ประกอบของวรรณกรรมสำหรับเด็ก
- 7. การสนองความต้องการพิเศษของนักเรียนสามารถพิเศษด้านการอ่าน
  - 7.1 ความสามารถด้านการอ่านของเด็กสามารถพิเศษ
  - 7.2 การอ่านและการพัฒนาสติปัญญา
  - 7.3 การพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์โดยการอ่านวรรณกรรม
- 8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับบรรณบำบัด
  - 8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการอ่าน
  - 8.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้คำถามและการอภิปราย
  - 8.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้วรรณกรรม
  - 8.5 งานวิจัยที่เกี่ยวกับโปรแกรมสำหรับเด็กสามารถพิเศษ

## เด็กสามารถพิเศษ

### 1. ความหมายของเด็กสามารถพิเศษ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการเพิ่มพูนความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ในการทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ (gifted child) เป็นพื้นฐาน ดังนั้นในส่วนหนึ่งของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กสามารถพิเศษ

ในประเทศไทยยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ หรือให้คำจำกัดความของคำว่า “gifted child” เท่าที่ศึกษาพบมีอยู่ 3 คำ คือ เด็กสามารถพิเศษ เด็กปัญญาเลิศ และเด็กเชาวน์เลิศ ในการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะใช้คำว่า เด็กสามารถพิเศษ ยกเว้นในกรณีที่เป็นชื่อเฉพาะเป็นชื่อโครงการ จะใช้คำกับชื่อของโครงการนั้น

Fleigler และ Bish (1959 อ้างถึงใน หม่อมคุณหญิง บริพัตร, 2530) ให้คำนิยามสรุปได้ว่า เด็กสามารถพิเศษได้แก่ เด็กที่วุฒิปัญญาสูงสามารถสอบได้คะแนนเป็นเยี่ยมนับเนื่องอยู่ในร้อยละ 15-20 ของประชากรนักเรียนทั้งหมด มีความสามารถพิเศษในวิชา คณิตศาสตร์ กลศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปการแสดงทุกชนิด มีลักษณะเป็นผู้นำ และมีความสามารถเป็นเยี่ยมที่จะปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างไม่จำแบบใคร

Reynolds (1977 อ้างถึงใน ดวงเดือน อ่อนน่วม, 2529) อธิบายว่าเด็กสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีสติปัญญาสูงสุดอยู่ในระดับ 10 % ของเด็กทั้งหมด ซึ่งทราบได้จากผลการทดสอบสติปัญญา สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน หรือทดสอบอื่นๆ เด็กเหล่านี้จะมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์สูงกว่าเด็กปกติโดยทั่วไป หรืออาจจะมีความสามารถอื่นๆ ด้วย เช่น ความสามารถทางสร้างสรรค์ การสื่อสาร ความเป็นผู้นำ การตัดสินใจ การคาดการณ์ล่วงหน้า และการวางแผน

Lloyd Dunn (อ้างถึงใน หม่อมคุณหญิง บริพัตร, 2530) ให้ความหมายสรุปได้ว่า เด็กสามารถพิเศษก็คือเด็กที่มีความสามารถสูงอยู่ในระดับร้อยละ 3 ของประชากรนักเรียนหมดในทางภูมิปัญญาทั่วไป ในทางความคิดสร้างสรรค์ หรือความสามารถในทางอื่นๆ ซึ่งมีแวหรือท่วงทีว่าจะทำประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างฉะฉาน

สำนักงานการศึกษาอเมริกัน (U.S. Office of Education) ที่เรียกย่อว่า USOE (1972 อ้างถึงในดวงเดือน อ่อนน่วม, 2529) ได้ให้คำจำกัดความที่เป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างกว้างขวางคือ เด็กสามารถพิเศษคือ เด็กที่ผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ระบุว่า เป็นผู้มีความสามารถอยู่ในระดับสูงอันก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่างๆ สูง เด็กเหล่านี้ต้องการโครงการการศึกษาและบริการทางการศึกษาที่แตกต่างไปจากโครงการการศึกษาที่โรงเรียนจัดให้กับเด็กปกติทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้เกิดคุณค่าทั้งแก่ตัวเองและสังคม เด็กเหล่านี้ส่อให้เห็นแวหรือแสดงให้เห็นผลสัมฤทธิ์เป็นเลิศทางด้านต่างๆต่อไปนี้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างคือ ความสามารถทางด้านสติปัญญา ความถนัดทางวิชาการเฉพาะด้าน ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการเป็นผู้นำ ความสามารถทางศิลปะและดนตรี

จากความหมายของเด็กสามารถพิเศษดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เป็นผู้ที่มีระดับความสามารถทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษสูงกว่าเด็กปกติทั่วไป จึงสมควรได้รับการจัดบริการการศึกษาพิเศษ เพื่อให้มีโอกาส

## ในการพัฒนาสติปัญญาความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่

### 2. ลักษณะของเด็กสามารถพิเศษ

การเข้าใจธรรมชาติและลักษณะของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางด้านวิชาการหรือนักเรียนสามารถพิเศษ จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับลักษณะของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนได้ศึกษาอย่างเต็มที่ตามขอบเขตความสามารถที่เขามีอยู่

Kough และ Dehaan (1955 อ้างถึงใน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2516) กล่าวว่า ลักษณะของเด็กสามารถพิเศษที่ครูอาจสังเกตเห็นได้มีลักษณะ ดังนี้

1. เรียนได้เร็ว
2. มีความสามารถในการใช้สามัญสำนึกและรู้จักนำความรู้ไปใช้การได้
3. รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา มีความคิดรอบคอบละเอียดถี่ถ้วน มองเห็นความสัมพันธ์ในปัญหา และเข้าใจความหมายของปัญหา
4. สามารถจำสิ่งที่ได้ฟังหรืออ่านโดยไม่ต้องใช้เวลาท่องจำมาก
5. สามารถรู้ในสิ่งที่เด็กปกติไม่รู้
6. รู้จักใช้ค่าต่างๆ ได้มาก และถูกต้อง
7. สามารถอ่านหนังสือได้เป็นจำนวนมากกว่าเด็กอื่นๆ ในชั้น
8. สามารถทำงานที่ใช้ความสามารถทางสมองขั้นสูงได้
9. เป็นคนชอบซักถามปัญหา และมีความสนใจกว้างขวาง
10. มีความสามารถทางการเรียนสูงกว่าเด็กอื่นๆ ในชั้นประมาณ 1 - 2 ปี
11. เป็นคนมีความคิดเห็นดี และมีความคิดเห็นแตกต่างจากคนอื่นๆ คิดในสิ่งที่คนอื่นคิดไม่ถึง
12. มีความคล่องแคล่ว เป็นนักสังเกตที่ฉลาด และมีปฏิริยาตอบโต้อย่างรวดเร็ว

### 3. ลักษณะการเรียนรู้ของเด็กสามารถพิเศษ

ลักษณะการเรียนรู้ เป็นอีกลักษณะหนึ่ง que เด็กสามารถพิเศษมีอย่างเห็นได้ชัด นักการศึกษา เช่น Lewis Terman, Catherine Cox, James Gallagher, E. Paul Torrance, J.P. Guilford, Joseph S. Renzulli และ Ann Isaacs ได้อธิบายลักษณะของเด็กสามารถพิเศษไว้มากมาย ดังนั้นสำนักงานการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษอเมริกัน (The U.S. Office of Gifted and Talented อ้างถึงใน Clendening และ Davies, 1980) ได้สังเคราะห์ลักษณะการเรียนรู้ของเด็กสามารถพิเศษไว้ ดังนี้



1. มักแสดงให้เห็นถึงความฉลาดในการสังเกต ตลอดจนการมองเห็นรายละเอียดสำคัญ
  2. ชอบอ่านหนังสือ และนิยายสารที่เขียนโดยผู้เขียนที่มีอายุมากกว่าตนเอง
  3. ชอบกิจกรรมที่ใช้ภูมิปัญญา ท้าทายความสามารถ
  4. มีความสามารถสูงในการเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม มีมโนทัศน์ที่ลึกซึ้งและรู้จักสังเคราะห์สิ่งที่อ่านได้
  5. เข้าใจความเป็นเหตุเป็นผลได้เร็ว และในระดับสูง
  6. มีความตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมรอบตัว
  7. ไม่ชอบและไม่พอใจกับกฎเกณฑ์ที่เข้มงวด
  8. ชอบซักถามปัญหา และเพียรหาคำตอบ
  9. ชอบสงสัย วิพากษ์วิจารณ์ และประเมินผลในหัวข้อต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว
  10. มีความจำดี สามารถจำข้อมูลต่างๆ ได้มากและรวดเร็ว
  11. พร้อมทั้งจะแสดงความคิดเห็น และหลักการในการลงความเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ คนและสิ่งของ
  12. พร้อมทั้งจะรับรู้เรื่องของความเหมือน ความแตกต่างกัน และความวิปริต (anomalies)
  13. ชอบเลือกทำงานที่มีความซับซ้อน พิสดาร โดยการแยกองค์ประกอบและวิเคราะห์สิ่งนั้นอย่างเป็นระบบ
  14. มีสามัญสำนึก (Common sense) ที่ดี
- การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมนักเรียนสามารถพิเศษ จากลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนสามารถพิเศษดังกล่าวจำเป็นต้องคัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับความสามารถ ท้าทายความอยากรู้อยากเห็น ให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นและได้ใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา

#### 4. ความต้องการพิเศษของเด็กสามารถพิเศษ

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษก็ต้องคำนึงถึงความต้องการพิเศษ (special needs) ของเด็กกลุ่มนี้ด้วย

Feldhusen (1987 อ้างถึงใน Nicholas และ Gary, 1991) ได้กล่าวถึงความต้องการพิเศษของเด็กสามารถพิเศษที่หลักสูตรปกติไม่สามารถสนองตอบความต้องการนี้ได้ ดังนี้



1. ต้องการกิจกรรมการสอนที่ทำท่ายและเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาอัจฉริยภาพทางสติปัญญา
2. ต้องการโอกาสในการเรียนรู้สื่อการสอนใหม่ๆ ให้ได้เร็วกว่าในห้องเรียนปกติ
3. ต้องการวิธีการสอนที่ส่งเสริมการคิดระดับสูงในเรื่องของนามธรรมและความเข้าใจในระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น
4. ต้องการความกระตือรือร้นในเรื่องความสามารถพิเศษ และความถนัดที่ตนมีอยู่
5. ต้องการครูที่สามารถพัฒนาพวกเขาไปสู่เป้าหมายที่คาดหวังไว้
6. ต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่มีลักษณะเดียวกัน ที่สามารถเกื้อหนุนซึ่งกันและกันได้
7. ต้องการเนื้อหาวิชาหรือหัวข้อการเรียนที่แปลกแตกต่างจากหลักสูตรปกติที่ใช้สอนในห้องเรียนธรรมดา
8. ต้องการโอกาสที่จะศึกษาค้นคว้า สำรวจ วิจัย ทดลอง ตลอดจนการสังเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ

Vassar (1976) กล่าวสรุปไว้ว่า เด็กสามารถพิเศษมีความต้องการและความสนใจเป็นพิเศษ ดังนี้

1. ต้องการใช้ พัฒนา และเข้าใจกระบวนการใช้สติปัญญาขั้นสูง
2. ต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสนทนากับเพื่อนที่มีความสามารถพิเศษที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน
3. ต้องการเวลา สถานที่ และผู้ร่วมงานที่จะช่วยในการพัฒนาความสามารถพิเศษดังกล่าว
4. ต้องการเรียนรู้ที่จะเข้าใจ ชื่นชม และศึกษาถึงความแปลกแตกต่างกันระหว่างบุคคล
5. ต้องการกระบวนการคัดแยก (identification) ที่เหมาะสม และการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ
6. ต้องการเรียนรู้ที่จะปรับวิธีการดำเนินชีวิตกับเพื่อนที่มีลักษณะพิเศษเหมือนกัน
7. ต้องการโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถพิเศษให้ถึงขีดสุด

เนื่องจากเด็กสามารถพิเศษเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ไม่เหมือนเด็กปกติอื่นๆ ดังนั้นเด็กกลุ่มนี้จึงควรได้รับการดูแลเอาใจใส่เช่นเดียวกับเด็กอื่นๆ ถ้าโรงเรียนไม่จัดโครงการ

พิเศษให้แก่เด็กเหล่านี้ โดยปล่อยให้เรียนเนื้อหาวิชาในหลักสูตรปกติเหมือนกับเด็กปกติแล้วก็เท่ากับเป็นการเห็นว่า เด็กสามารถพิเศษไม่มีลักษณะเด่นอะไรที่แตกต่างจากเด็กปกติ ทั้งๆ ที่เด็กกลุ่มนี้ควรได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่เหมือนเด็กกลุ่มอื่น และการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กสามารถพิเศษ เพื่อเป็นการสนองตอบความต้องการของเด็กสามารถพิเศษ โรงเรียนควรพัฒนาหลักสูตรพิเศษเฉพาะ (differentiated curriculum) ซึ่งแตกต่างไปจากหลักสูตรปกติ การจัดหลักสูตรสำหรับเด็กสามารถพิเศษต้องคำนึงถึงลักษณะพิเศษ แบบการเรียนรู้ความต้องการพิเศษ และความสนใจของเด็กเป็นเกณฑ์สำคัญ จึงสามารถวางเป้าหมายวัตถุประสงค์ เนื้อหาที่พัฒนาแล้ว และแนวทางการเรียนรู้ของเด็กสามารถพิเศษในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กกลุ่มนี้ได้

สมาคมครูใหญ่แห่งอเมริกา (อ้างถึงใน กรมสามัญศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์, 2516) แสดงความคิดเห็นว่าเด็กสามารถพิเศษควรได้รับการอบรมสั่งสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ให้มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ ความหมายของสิ่งต่างๆ และพยายามที่จะหาวิธีการในการค้นพบความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ แทนที่จะมองแต่ข้อเท็จจริงเก่าๆ
2. ให้รู้จักปรับปรุงตัวเองในการศึกษาด้วยตนเอง (independent study) ให้ดีขึ้น และให้รู้จักทำการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับนิสัยในการทำงานเบื้องต้น ให้มีทักษะในการศึกษา และรู้วิธีแสวงหาทฤษฎีความรู้ (methodology)
3. ให้รู้จักนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน
4. ให้มีทักษะในการประเมินตัวเอง (self - evaluating) เพิ่มขึ้น
5. ให้ได้พัฒนาทักษะในการคิดเชิงวิจารณ์ (critical thinking) ให้มีนิสัยรักความจริงและเป็นคนใจกว้าง
6. ให้รู้จักยอมรับว่า ความรับผิดชอบมีความสำคัญพอๆ กับความรู้
7. ให้ได้พัฒนาความสามารถในการเป็นผู้นำ รู้จักยอมรับคุณค่าในบุคคลอื่นฯ มีทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม และมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นอย่างดี
8. ให้มีความคิดสร้างสรรค์
9. ให้เข้าใจสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ
10. ให้มีทักษะในการสื่อความหมายกับผู้อื่น
11. ให้ได้พัฒนาการเข้าใจความน่าจะเป็นในอนาคต- ความจริงในปัจจุบัน และมรดกของบรรพบุรุษ

## การจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ

### 1. การออกแบบโปรแกรม

การจัดโปรแกรมการศึกษาเฉพาะเด็กสามารถพิเศษเพื่อช่วยให้เด็กสามารถพิเศษมีโอกาสได้พัฒนาตามศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ และเพื่อเป็นการสนองความต้องการพิเศษของเด็ก จึงต้องพิจารณาถึงการพัฒนาลักษณะเฉพาะสำหรับเด็กสามารถพิเศษ กระบวนการเรียนรู้และวิธีการสอน หรือการจัดประสบการณ์ที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา ตลอดจนการจัดกลุ่มพิเศษที่มีความสามารถและความสนใจคล้ายคลึงกัน เพื่อให้การจัดโปรแกรมเหมาะสมกับคุณลักษณะด้านการเรียนรู้ของเด็กสามารถพิเศษ การออกแบบโปรแกรม (program design) ควรยืดหยุ่นให้มากพอสำหรับความหลากหลายภายในโปรแกรม แบบโปรแกรมที่ Tuttle และ Becker (1983) อธิบายไว้ มี 3 แบบ

1. โปรแกรมเฉพาะสำหรับกลุ่มนักเรียนสามารถพิเศษ (Totally Separated Designs) เป็นโปรแกรมซึ่งจัดให้กับกลุ่มนักเรียนสามารถพิเศษโดยเฉพาะ มีการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนไว้เป็นพิเศษ ทั้งหมดเป็นไปตามเป้าหมายของโปรแกรม เช่น โรงเรียนมัธยมศึกษาทางวิทยาศาสตร์แห่งบรองซ์ (Bronx High School of Science) โรงเรียนนาฏศิลป์ของกรุงนิวยอร์ก (New York City School of Performing Arts) โปรแกรมสร้างสรรค์ผลงานในคลีฟแลนด์ (The Major Work Program in Cleveland) และโรงเรียนสำหรับนักเรียนสามารถพิเศษไพน์วิว ในซาราโซต้า รัฐฟลอริดา (The Pineview School for the Gifted, Sarasota, Florida) บางโปรแกรมจัดกลุ่มเฉพาะนักเรียนสามารถพิเศษสำหรับวิชาที่เป็นวิชาการ ส่วนวิชาอื่นๆให้เรียนร่วมกับนักเรียนปกติ เช่น โปรแกรมเดลฟีของ รัฐนิวยอร์ก (Delphi Program in Greece, New York) นักเรียนสามารถพิเศษจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเองในทางวิชาการ แต่วิชาอื่นๆ นักเรียนสามารถพิเศษจะทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียนปกติ บางโปรแกรมก็จัดเฉพาะช่วงเสาร์-อาทิตย์หรือช่วงฤดูร้อน ซึ่งเป็นโปรแกรมที่จัดหลักสูตรพิเศษเฉพาะสำหรับนักเรียนสามารถพิเศษ เช่น โรงเรียนรัฐบาลแห่งรัฐคาโรไลนาเหนือ (The Governor's School in North Carolina) จะเลือกนักเรียนจากทั้งรัฐให้มาร่วมกิจกรรมวิชาการ

2. โปรแกรมกึ่งแบ่งแยกนักเรียนสามารถพิเศษ (Semiseparated Designs) เป็นโปรแกรมที่นักเรียนสามารถพิเศษได้เรียนร่วมกับนักเรียนอื่นๆ ในชั้นเรียนปกติ แต่จะได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ (pulled out) ซึ่งจัดแยกเฉพาะให้นักเรียนกับครูหรือผู้อำนวยการพิเศษในสาขาใดสาขาหนึ่ง ทั้งนี้ครูในหลักสูตรปกติและหลักสูตรพิเศษจะต้องประสานงานกันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องการให้งานซึ่งทั้งในหลักสูตรปกติ และหลักสูตรพิเศษต้องการให้นักเรียนสามารถพิเศษทำ ในเรื่องของความรู้สึกและทัศนคติของครูใน



หลักสูตรปกติที่มีต่อการดึงเด็กออกเพื่อเข้าโปรแกรมพิเศษก็เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องพิจารณาอย่างมาก และครูในหลักสูตรพิเศษต้องมีความชำนาญและเข้าใจถึงลักษณะของเด็กสามารถพิเศษ และเป้าหมายของโปรแกรม เพื่อให้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับนักเรียนสามารถพิเศษ ถ้าหากการประสานงานระหว่างครูในหลักสูตรปกติ และในหลักสูตรพิเศษเป็นไปด้วยดี นักเรียนสามารถพิเศษก็จะได้แสดงความสามารถพิเศษได้อย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพ

3. โปรแกรมบูรณาการ (Integrated Designs) บางโรงเรียนไม่คัดแยกนักเรียนสามารถพิเศษเป็นกลุ่มเฉพาะ แต่ครูประจำวิชาจะจัดการเรียนการสอนเป็นแบบเอกัตบุคคล (Individualized Instructional Programs) จัดชุดการเรียนรู้พิเศษ (packet) หรือทำโครงการย่อยพิเศษ (special projects) ให้นักเรียนสามารถพิเศษทำภายในห้องเรียน มุ่งหวังให้นักเรียนสามารถพิเศษเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้ทำ (productive learning experience) การสอนแบบนี้จำเป็นต้องมีผู้ชำนาญพิเศษในหลายๆสาขาวิชา คลังข้อมูลที่พร้อม และเทคนิคการสอนที่พิสดาร ในความเป็นจริงครูในห้องเรียนต้องเผชิญปัญหานักเรียนหลายๆ ประเภท เช่น นักเรียนพิการ นักเรียนที่มีปัญหาทางอารมณ์ นักเรียนที่มีปัญหาทางด้านการศึกษา นักเรียนที่เรียนช้า และนักเรียนสามารถพิเศษ ฉะนั้นนักเรียนบางประเภทอาจได้รับการดูแลเอาใจใส่ ตลอดจนได้รับการสอนที่ไม่เหมาะสมกับลักษณะของนักเรียน

อย่างไรก็ตามครูในโปรแกรมนี้ต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เชี่ยวชาญ มีเทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพให้เหมาะสมกับนักเรียนสามารถพิเศษที่อยู่ในหลักสูตรปกติ และจำเป็นต้องจัดชุดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนสามารถพิเศษแต่ละคน และควรพิจารณาถึงโอกาสที่นักเรียนสามารถพิเศษจะได้เข้ากับกลุ่มเพื่อนที่มีระดับความสามารถใกล้เคียงกัน และมีความสนใจในสิ่งเดียวกัน

## 2. ลักษณะของโปรแกรม

ดวงเคื่อน อ่อนน่วม และคณะ (2529) ได้กล่าวสรุปถึงโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษว่า แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. การเร่งการเรียนรู้ (acceleration) เป็นการให้เด็กสามารถพิเศษได้เข้าเรียนหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งเร็วขึ้น หรือได้เรียนไปตามหลักสูตรได้เร็วตามความสามารถของตน จึงทำให้เด็กสามารถพิเศษสามารถเรียนจบหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งเมื่ออายุยังน้อยกว่าหรือใช้เวลาน้อยกว่าเด็กปกติ

การจัดโปรแกรมการเร่งการเรียนรู้ (Acceleration Program) มีอยู่หลาย

### ลักษณะ เช่น

- 1.1 การรับเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาให้เร็วขึ้น (Early Admission to Elementary School)
- 1.2 การข้ามชั้น (Grade Skipping)
- 1.3 การรวมชั้น (Combined Grades)
- 1.4 การเรียนแบบไม่มีชั้นในระดับประถมศึกษา (Ungraded Primary or Intermediate Grade)
- 1.5 การย่นเวลาเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Telescoping Junior High)
- 1.6 การจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเร็วขึ้น (Early Graduation)
- 1.7 การวางตัวล่วงหน้า (Advanced Placement)

Shirley (1991) อธิบายว่า การเร่งการเรียนมี 2 แบบ แบบแรกเป็นการบริการที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนสามารถพิเศษไปเรียนในที่สูงกว่าวัยของตน (service delivery) ในหลักสูตรปกติซึ่งเป็นหลักสูตรมาตรฐานแล้ว ส่วนอีกแบบหนึ่งเป็นบริการของโรงเรียนในการจัดหลักสูตรพิเศษเฉพาะในการเร่งการเรียนภายในห้องเรียน ศูนย์วิทยากรหรือเป็นชั้นเรียนพิเศษที่จะทำให้เด็กเรียนจบเร็วขึ้น ส่วนในเรื่องของการให้เด็กเข้าเรียนก่อนวัย (อนุบาล) ต้องคำนึงถึงความพร้อมทางร่างกาย (physical maturity) ซึ่งจะมีปัญหาในเรื่องการใช้ทักษะต่างๆ ส่วนในระดับโรงเรียนหรือวิทยาลัย การเร่งการเรียนอาจทำให้เด็กขาดวุฒิภาวะทางสังคมและอารมณ์กับเพื่อนที่อยู่ในชั้นเดียวกันและถ้าหากไม่มีการจัดหลักสูตรพิเศษเฉพาะสำหรับนักเรียนที่ถูกจัดให้ไปเรียนในชั้นที่สูงขึ้น ซึ่งนักเรียนต้องไปเรียนในชั้นที่จัดหลักสูตรสำหรับเด็กปานกลางที่มีอายุมากกว่านั่นเอง

Tuttle และ Becker (1983) วิจารณ์การเร่งการเรียนว่า จะมีประโยชน์มากถ้าหากการคัดเลือกและการจัดการได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี การเร่งการเรียนในระยะสั้นๆ จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กมากที่สุด การคัดเลือกจะต้องดูวุฒิภาวะทางสังคมควบคู่ไปพร้อมกับความสามารถพิเศษที่เด็กมีอยู่ โปรแกรมการเร่งเรียนจะต้องกว้างมากกว่าการเร่งเรียนให้จบเร็วขึ้น หลักสูตรต้องปรับให้เข้ากับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กด้วย

ทั้ง Gold และ Renzulli (อ้างถึงใน Tuttle และ Becker, 1983) ให้ความคิดเห็นว่า การเร่งเรียนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง (Modification) ทั้งหลักสูตรและวิธีการสอนก็จะ

ไม่เอื้ออำนวยประโยชน์ หรือสนองความต้องการพิเศษของเด็กสามารถพิเศษเหมือนกับให้นักเรียนทั้งหมดเดินสวนสนามด้วยเสียงกลองจากคนตีคนเดียวกัน แต่ทว่าเด็กสามารถพิเศษจะเดินได้เร็วกว่านั่นเอง

โปรแกรมการเร่งการเรียนรู้เป็นโปรแกรมที่ผู้บริหารดำเนินการร่วมกับบุคลากรจากหลายๆฝ่าย มีการวางแผนงานอย่างรอบคอบ โดยบุคลากรที่ทำงานในโปรแกรมต้องเข้าใจทั้งเป้าหมายของโปรแกรม และลักษณะการเรียนรู้ของเด็กสามารถพิเศษ หลักสูตรที่จัดแยกเฉพาะให้กับนักเรียนสามารถพิเศษ ตลอดจนเทคนิควิธีสอนในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ท้าทาย การประสานงานของบุคลากรในโปรแกรมต้องเป็นไปในทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญพิเศษในหลายๆ สาขาวิชาและหน่วยแนะแนวที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นที่ปรึกษา (mentor) หรือผู้อำนวยการความสะดวก (facilitator) การจัดโปรแกรมการเร่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการซับซ้อนและใช้บุคลากรมาก มีโอกาสที่จะพบปัญหาในเรื่องของการปรับตัวเข้ากับสังคมและอารมณ์ของนักเรียน รวมทั้งความไม่เข้าใจในการสนองความต้องการ และคุณลักษณะพิเศษของเด็กสามารถพิเศษอย่างแท้จริง

2. การส่งเสริมการเรียนรู้ (enrichment) เป็นการให้เด็กสามารถพิเศษได้เรียนรู้เพิ่มเติมไปจากหลักสูตรปกติ เด็กที่ได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ไม่ได้รับการเลื่อนไปเรียนชั้นสูงขึ้นหรือเรียนจบหลักสูตรเร็วขึ้นกว่าเด็กปกติ การส่งเสริมการเรียนรู้ ทำได้ 3 ลักษณะ คือ

2.1 เสริมการเรียนรู้ในแนวลึก หมายถึง การให้เด็กสามารถพิเศษได้ศึกษาเนื้อหาวิชาในหลักสูตรอย่างลึกซึ้ง และเข้มข้นกว่าเด็กปกติอื่นๆ

2.2 เสริมการเรียนรู้ในแนวกว้าง หมายถึง การให้เด็กสามารถพิเศษได้ศึกษาเนื้อหาวิชาในหลักสูตรในแนวกว้างด้วยการนำไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่นๆ เพื่อขยายวงความรู้ในเรื่องนั้นให้กว้างขวางขึ้น

2.3 การเรียนเรื่องที่ทันสมัย หมายถึง การให้เด็กสามารถพิเศษได้ศึกษาเรื่องราวของสิ่งต่างๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นในขณะนั้นตามความสามารถ และความสนใจของตนเอง

การส่งเสริมการเรียนรู้มุ่งให้เด็กสามารถพิเศษทำกิจกรรมที่มีเนื้อหาลึกซึ้ง เข้มข้นกว่าปกติ จะเป็นการจัดโปรแกรมเป็นกลุ่มตามความสามารถ (ability grouping program) หรือเป็นโปรแกรมการศึกษาเฉพาะราย (independent study)

โปรแกรมจัดกลุ่มตามความสามารถ เป็นโปรแกรมที่มุ่งให้เด็กสามารถพิเศษมีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กสามารถพิเศษด้วยกัน เป็นทางเดียวเท่านั้นที่ช่วยให้ครูจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมให้แก่เด็กสามารถพิเศษได้ นับเป็นวิธีการจัดการศึกษาที่สนองตอบต่อความสามารถที่เป็นพิเศษของเด็ก ในการจัดโปรแกรมแบบนี้ มีข้อพึงระวัง 2 ประการ กล่าวคือ

เด็กสามารถพิเศษย่อมมีความสามารถสูงไม่เท่ากันทุกด้าน และการจัดกลุ่มตามความสามารถ แต่เพียงอย่างเดียวไม่พอ จำเป็นต้องมีการจัดหลักสูตรพิเศษเฉพาะให้ด้วย การจัดกลุ่มตามความสามารถมีการจัดทำอยู่หลายลักษณะดังนี้

1. โรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กสามารถพิเศษ (Special School) เป็นวิธีการจัดกลุ่มตามความสามารถแบบกลุ่มเล็กที่สุด เช่น สถาบันการศึกษาเอกชนสำหรับเด็กสามารถพิเศษ ในประเทศสเปน โรงเรียนมัธยมศึกษาทางวิทยาศาสตร์และโรงเรียนมัธยมศึกษาทางอักษรศาสตร์สำหรับเด็กสามารถพิเศษในประเทศฟิลิปปินส์ และโรงเรียนทางวิทยาศาสตร์แห่งบรองซ์ โรงเรียนศิลปการแสดงของนิวยอร์กซิตีในประเทศสหรัฐอเมริกา

2. โรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กสามารถพิเศษ (Honors School) เป็นวิธีการจัดให้เด็กสามารถพิเศษจากโรงเรียนต่างๆ ซึ่งในแต่ละโรงเรียนอาจจะมีจำนวนไม่มากนัก ให้มาเรียนร่วมกันที่โรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่ง โดยพยายามจัดตารางเวลาเรียนให้เด็กสามารถพิเศษได้เรียนร่วมกันให้ได้มากที่สุด การจัดโปรแกรมลักษณะนี้ จึงมีลักษณะเป็นโรงเรียนพิเศษเฉพาะเด็กสามารถพิเศษภายในโรงเรียนปกติ

3. ชั้นเรียนพิเศษเฉพาะสำหรับเด็กสามารถพิเศษ (Special Classes or Honor Classes) เป็นการจัดกลุ่มตามความสามารถ โดยแยกกลุ่มเด็กสามารถพิเศษออกมาจากกลุ่มปกติ การแยกกลุ่มอาจจะเป็นแบบเต็มวัน ครึ่งวัน หรือเฉพาะบางเวลา โดยอาจจะทำหลายๆ ครั้ง ต่อสัปดาห์ หรือเพียงสัปดาห์ละครั้ง อาจจะทำได้หลายวิชาหรือทำเฉพาะบางวิชา หรือเฉพาะบางเรื่องที่ต้องการ การจัดชั้นเรียนพิเศษในลักษณะนี้ช่วยให้เด็กสามารถพิเศษได้มีโอกาสเรียนร่วมกันในชั้น ซึ่งได้จัดการหลักสูตรไว้เป็นพิเศษ ชั้นพิเศษอาจจะจัดชั้นตอนเย็น หลังเลิกเรียน หรือวันเสาร์

4. การเรียนร่วมกับเด็กปกติ (Mainstreaming) เป็นการจัดให้เด็กสามารถพิเศษ ซึ่งเรียนอยู่ในชั้นเรียนปกติได้มีโอกาสศึกษาอย่างลึกซึ้ง เข้มข้น หรือล้ำหน้าไปกว่าเพื่อนในชั้นเรียน โดยหาครูที่มีความสามารถและสนใจที่จะทำงานร่วมกับเด็กสามารถพิเศษเป็นผู้จัดสร้าง หรือจัดเตรียมสื่อ หรือกิจกรรมรายบุคคลให้เหมาะสมกับเด็ก หรือในบางกรณีอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้จัดให้

5. ครูพิเศษ (Resource Teacher) เป็นการจัดให้ครูที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญพิเศษ ช่วยเหลือครูปกติในชั้นที่มีการเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติและเด็กสามารถพิเศษ บทบาทของครูผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ครอบคลุมทั้งการให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือในด้านการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน

6. โรงเรียนฤดูร้อน (Summer School) เป็นการใช้เวลาช่วงฤดูร้อนส่งเสริมเด็กสามารถพิเศษ ซึ่งทำได้หลายรูปแบบโดยอาจใช้เป็นช่วงเวลาของการเรียนหลักสูตรที่สูง



กว่าระดับที่เป็นอยู่ เช่น เด็กสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาที่มี 2 อาจเรียนหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในช่วงฤดูร้อน เมื่อเปิดภาคเรียนก็เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เลย เป็นต้น นอกจากนี้อาจใช้ช่วงฤดูร้อนสำหรับเด็กสามารถพิเศษที่มีความสนใจในสาขาวิชาใดเป็นพิเศษได้ศึกษากับผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น

การส่งเสริมการเรียนรู้ยังสามารถจัดเป็นโปรแกรมการศึกษารายบุคคล (Independent Study) หมายถึง โปรแกรมที่เปิดโอกาสให้เด็กสามารถพิเศษ ได้ทำงานอย่างอิสระภายใต้คำแนะนำ ครูดูแล หรือสนับสนุนของผู้ใหญ่ทำได้หลายลักษณะดังนี้

1. ผู้ใหญ่เป็นที่ปรึกษา เป็นครู หรือเป็นสปอนเซอร์ (Mentor Tutor or Sponsor) หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ซึ่งอยู่ในระบบโรงเรียน หรือนอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษในสาขาใดสาขาหนึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแลเด็กสามารถพิเศษ โดยโรงเรียนจะปล่อยเด็กสามารถพิเศษให้เป็นอิสระจากโรงเรียน เพื่อทำงานร่วมกับบุคคลดังกล่าว

2. การฝึกงาน (Internship) ให้เด็กสามารถพิเศษฝึกงานในแง่ของการเตรียมตัวสำหรับงานอาชีพ โดยให้ฝึกงานในองค์กรของรัฐบาล หรือของเอกชนที่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน และตรงกับความสนใจของเด็กสามารถพิเศษ

3. ศูนย์วิทยาการ (Resource Center) เป็นแหล่งสนับสนุนกิจกรรมการศึกษา รายบุคคลได้เป็นอย่างดี ช่วยให้เด็กสามารถพิเศษได้ศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง จะก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ตามความสนใจของตนเองได้มากกว่าในหลักสูตรปกติ ศูนย์วิทยาการสามารถจัดทำ ได้สำหรับเด็กทุกระดับชั้น

**Howley, Howley และ Pendarvis (1986)** อธิบายว่า การพัฒนาหลักสูตรของการส่งเสริมการเรียนรู้ ต้องพิจารณาถึงสิ่งเหล่านี้ ดังนี้

1. กระบวนการสอน (process-oriented approach) ซึ่งครูจะนำมาใช้เพื่อพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนให้สูงขึ้น นักเรียนจะได้รับการสอนเป็นลำดับขั้น เช่น ตามแนววัตถุประสงค์ทางการศึกษาของ Bloom (Bloom taxonomy of cognitive objectives, 1956) หรือตามแนวโครงสร้างทางสติปัญญาตามทฤษฎีของ Guilford (Guilford's Structure of the Intellect, 1967) หรือตามแนวความคิดด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และความรู้สึกรอง Williams (Strategies for thinking and feeling, 1972) หรือตามกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของ Parnes (Creative Problem Solving, 1981) นักเรียนจะต้องฝึกทักษะการใช้ศูนย์การเรียนรู้ การประชุมพิจารณาและรู้จักศึกษาในหัวข้อที่ตนเองสนใจตามลำพัง และนักเรียนต้องฝึกให้รู้จักใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาที่ไม่ใช่ปัญหาที่มาจากหลักสูตรหรือวิชาที่



เรียน นักเรียนต้องฝึกคิดแก้ปัญหาจากปัญหาประจำวัน หรือจากสถานการณ์อื่นๆ หรือจากเรื่องที่เกิดขึ้น

2. ลักษณะเนื้อหาวิชา (content - oriented approach) เน้นเนื้อหาที่เป็นจริง โดยทั่วไปหลักสูตรคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ หรือสังคมศึกษาได้รับการขยายให้กว้างและลึกซึ้งมากขึ้นกว่าในหลักสูตรปกติ บางที่จัดเป็นหลักสูตรสั้นๆ โปรแกรมศูนย์วิทยา วิทยาศาสตร์ต่างๆ หรือการมีพี่เลี้ยง (mentorship) สำหรับนักเรียนมัธยมปลายที่เตรียมตัวเข้ามหาวิทยาลัย เช่น การจัดเรียนวิชาการเตรียมตัวเรียนวิชาพีชคณิตในระดับประถม การจัดกลุ่มศึกษาเรื่องเกี่ยวกับดาราศาสตร์ร่วมกับพี่เลี้ยงในระดับมัธยม และการวางตัวล่วงหน้าในการเรียน (advanced placement) วิชาต่างๆ ในระดับมหาวิทยาลัย

3. การเสนอผลงาน (product-oriented) ในโปรแกรมการส่งเสริมการเรียนจะเน้นเรื่องการเสนอผลงาน เป็นการสาธิตความรู้ความเข้าใจจากการเรียนรู้ เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระในการเสนอผลงานได้หลายๆ รูปแบบ เช่น การรายงาน การวาดภาพการเขียน นวนิยาย การสาธิตผลงาน มีผู้วิจารณ์ว่านักเรียนอาจสนใจเรื่องของการเร่งผลิตผลงานจนลืมถึงคุณภาพของผลงานก็เป็นได้

### 8. การพัฒนาโปรแกรม

ดวงเดือน อ่อนน่วม (2529) ได้แนะนำหลักการพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. ให้เด็กสามารถพิเศษได้มีโอกาสอยู่กับเพื่อนในกลุ่มสังคมเดียวกัน คือ อยู่ในกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกัน ซึ่งมีความสามารถต่างๆ กัน โดยทั่วไปพ่อแม่และครูของเด็กมักจะกลัวการแยกเด็กสามารถพิเศษออกจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งความกลัวนี้ไม่สามารถยืนยันได้ว่าสมควรจะกลัวหรือไม่

2. ให้เด็กสามารถพิเศษ ได้มีโอกาสอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีความสามารถทางสติปัญญาในระดับเดียวกัน คือ ได้อยู่ในกลุ่มพวกเด็กสามารถพิเศษด้วยกันนั่นเอง

ในด้านการวางแผนการเพื่อพัฒนาโปรแกรมมีแนวทางให้เลือกอยู่ 2 ทาง แนวทางแรกคือ ระบุให้ได้ก่อนว่าใครเป็นเด็กสามารถพิเศษบ้าง แล้วจึงออกแบบโปรแกรมให้สอดคล้องกับเด็กที่ได้รับการระบุไว้ หรือในแนวทางที่สอง คือ กำหนดโปรแกรมก่อน ตามที่คิดว่า จะจัดได้แล้วจึงหาเด็กที่เหมาะสมกับโปรแกรมเข้ามาอยู่ในโปรแกรม

Vassar (1976) ได้พูดถึงการพัฒนาโปรแกรมเป็นขั้นๆ ว่า ผู้ที่จะนำไปใช้ควรพิจารณาแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน เพื่อให้เข้าใจข้อมูลที่จะนำไปใช้พัฒนาโปรแกรม การดำเนินงานไม่จำเป็นต้องเรียงตามลำดับขั้น แต่ควรพิจารณาแต่ละขั้นไปพร้อมๆ กัน กล่าวคือ

1. พิจารณาถึงความต้องการในการจัดโปรแกรมสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เช่น พิจารณาถึงเหตุผลของการจัดโปรแกรมนักเรียนสามารถพิเศษได้พัฒนาศักยภาพแห่งตนได้เต็มที่หรือไม่ โรงเรียนได้จัดโปรแกรมพิเศษอะไรให้แก่เด็กเรียนสามารถพิเศษบ้าง
2. กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ เช่น กำหนดสิ่งที่โปรแกรมคาดหวังจากการเข้าร่วมโปรแกรมของนักเรียนสามารถพิเศษ และทำอย่างไรนักเรียนสามารถพิเศษได้แสดงถึงศักยภาพที่นักเรียนมี
3. จำแนกนักเรียนสามารถพิเศษที่จะเข้าร่วมโปรแกรม เช่น พิจารณาความสามารถพิเศษที่นักเรียนควรได้รับการส่งเสริม กำหนดคุณลักษณะพิเศษของนักเรียนสามารถพิเศษ และกำหนดระดับชั้น ตลอดจนจำนวนนักเรียนในโปรแกรม
4. กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกนักเรียนเข้าโปรแกรม เช่น เครื่องมือที่ใช้ในการคัดแยกนักเรียนสามารถพิเศษ เกณฑ์ยอมรับของโปรแกรม งบประมาณในการคัดเลือก ระยะเวลาของการดำเนินงาน ผู้คัดเลือกมีใครบ้าง และผู้คัดเลือกควรได้รับการอบรมพิเศษหรือไม่
5. พิจารณาความต้องการของบุคลากรในโปรแกรม เช่น จำนวนครูในสาขาวิชาต่างๆ คุณสมบัติของครูในโปรแกรม และความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ รวมทั้งการสนับสนุนจากผู้ปกครอง
6. พิจารณาถึงสิ่งอำนวยความสะดวก (physical facilities) เช่น จำนวนห้องเรียน อุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการ และยานพาหนะที่จำเป็นต้องใช้
7. พิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการ (in-service training) เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) สำหรับครู ผู้บริหารและผู้ปกครองทั้งในและนอกโปรแกรม ผู้ดำเนินการอบรมควรเป็นผู้ใด และควรจัดในเวลาใด
8. พิจารณารูปแบบของการบริหารงานในโปรแกรม เช่น พิจารณาโครงสร้างการดำเนินงาน และงบประมาณของโปรแกรม
9. พิจารณาการพัฒนาหลักสูตรของโปรแกรม เช่น วัตถุประสงค์ และทฤษฎีการสอนที่นำมาใช้ ผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้ใด และการขอความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญด้านอื่นๆ
10. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ สถานที่ และกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อโปรแกรม

11. สำรวจแหล่งเงินทุน เช่น การจัดหางบประมาณในการจัดโปรแกรม พิจารณาแหล่งเงินทุนที่ใช้สนับสนุน โปรแกรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน พิจารณาถึงความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ที่ได้รับจากการบริจาค

12. พิจารณาการประเมินผลโปรแกรม เช่น วิธีประเมินผลมีวิธีใดบ้าง การประเมินผลควรเป็นรูปแบบใด ใครเป็นผู้ประเมิน และจะประเมินผลเมื่อใด

13. กำหนดบทบาท เช่น ใครเป็นผู้ดำเนินงานและรับผิดชอบต่อโปรแกรม

14. พิจารณาถึงการให้คำปรึกษา (necessary consultation) เช่น ใครเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษภายนอกที่จะให้ความช่วยเหลือต่อโปรแกรมได้ การดำเนินงานของฝ่ายใดที่ต้องการความช่วยเหลือนี้ และต้องการความช่วยเหลือเมื่อใด ซึ่งจะพิจารณารวมถึงค่าใช้จ่ายในการนี้ด้วย

15. กำหนดวิธีการดำเนินงาน เช่น กำหนดการให้ข้อมูลแก่ชุมชนและอาจารย์ในโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานของโปรแกรม รวมทั้งการประชุมร่วมกับครูในโรงเรียนและครูโรงเรียนอื่นๆ ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินงานมีใครบ้าง

ส่วน Perrone, Morris-Jones และ Post (อ้างถึงใน Tuttle และ Beeker, 1983) แห่งมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน เมดิสัน ได้ลำดับงานของผู้ที่จะพัฒนาโปรแกรมสำหรับนักเรียนสามารถพิเศษไว้ ดังนี้

- ระยะที่ 1
1. กำหนดผู้ประสานงาน
  2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่เป็นผู้ปกครองและผู้เชี่ยวชาญ
  3. กำหนดปรัชญา เป้าหมาย และวัตถุประสงค์
  4. วางรูปแบบโปรแกรม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา วิธีการสอน อุปกรณ์ และการจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้
  5. จัดประชุมกลุ่มวิชาการร่วมกันในโรงเรียน
  6. คัดเลือกครูสอนนักเรียนสามารถพิเศษ
  7. กำหนดระเบียบ วิธีการคัดเลือกนักเรียนสามารถพิเศษ
  8. จัดประชุมกลุ่มผู้ดำเนินการ
  9. ปฐมนิเทศผู้ปกครอง และนักเรียนให้ทราบถึงเป้าหมาย และความต้องการพิเศษของนักเรียนสามารถพิเศษ
  10. รวบรวมและพัฒนาอุปกรณ์ในโปรแกรม
  11. เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในโปรแกรม
  12. วางแผนประเมินผลทั้งก่อน และหลัง โปรแกรม

- ระยะที่ 2
1. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน (บุคลากร องค์กร สถานที่และ ประสพการณ์) ให้เป็นหมวดหมู่
  2. จัดตั้งศูนย์วิทยาการ (resource center) และระบุผู้เชี่ยวชาญ พิเศษ (resource person) ของแต่ละโรงเรียน
  3. พัฒนาเครื่องมือ และวิธีการคัดแยกนักเรียนสามารถพิเศษเข้า โปรแกรม
  4. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชน
  5. จัดประชุมครูจากโรงเรียนต่างๆ เพื่อพิจารณาคัดแยกนักเรียน สามารถพิเศษ
  6. นัดพบผู้ปกครองของนักเรียนสามารถพิเศษ
  7. ดำเนินการคัดเลือกผู้มาใหม่
  8. รวบรวมและพิมพ์หลักสูตรให้เรียบร้อย

เมื่อพิจารณาขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมทั้งสองแนวคิดดังกล่าว พอสรุปให้เห็นได้ ว่าขั้นตอนของการพัฒนาโปรแกรมจะเริ่มจากการวางแผนโปรแกรม จากนั้น จึงดำเนินงาน ตามแผน และท้ายสุดจะเป็นการประเมินผลโปรแกรม ผลที่ได้จะเป็นข้อมูลเพื่อนำมาใช้ตัดสินใจ และปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมต่อไป

#### 4. การประเมินผลโปรแกรม

ตามแนวความคิดเห็นของ Tyler (1950, อ้างถึงใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2535) นั้น การประเมินผล คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่าง (performance) กับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วางไว้ โดยมีความเชื่อว่าจุดประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะ เจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง แนวความคิดใน ลักษณะดังกล่าวนี้ เรียกว่า "แบบจำลองที่ยึดความสำเร็จของจุดประสงค์เป็นหลัก" (Goal Attainment Model or Objective)

Tyler มีความเห็นว่า จุดประสงค์ของการประเมินนั้น คือ

1. เพื่อตัดสินใจว่า จุดประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดประสงค์เชิง พฤติกรรมนั้นประสพผลสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสพผลสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ได้ต่อไป แต่ ส่วนใดไม่ประสพผลสำเร็จก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป
2. เพื่อประเมินค่าความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ เพื่อ



ให้สาธารณชนได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือในอินเทอร์เน็ตที่จะช่วยให้เข้าใจปัญหา และความต้องการทางการศึกษาได้ และเพื่อใช้ข้อมูลนั้นเป็นแนวทางในการที่จะปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วยได้

จากจุดประสงค์ของการประเมินโปรแกรมดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า การประเมินผลโปรแกรมเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ดังนั้น Tyler จึงจัดลำดับขั้นในการเรียนการสอน และการประเมินผลดังนี้

1. ตั้งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมด้วยข้อความที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง โดยบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่ต้องการจัดในภายหลังด้วย
2. กำหนดเนื้อหา หรือประสบการณ์ทางการศึกษาที่ต้องใช้ให้บรรลุตามความประสงค์ที่ตั้งไว้
3. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมในการที่จะทำให้เนื้อหาที่วางไว้ประสบผลสำเร็จ
4. ประเมินผลโครงการ โดยการตัดสินด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือการทดสอบสัมฤทธิ์ผลในการเรียน

การประเมินผลโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน การประเมินผลจึงต้องอาศัยแบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน (achievement tests) การวิเคราะห์และการสังเกตเป็นพื้นฐานในการประเมินผลคุณค่าของโครงการ และอาศัยการวัดพฤติกรรมเฉพาะอย่างก่อนและหลังการเรียน (pre-post measurement of performance) และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่า ความสำเร็จระดับใดจึงจะถือว่าจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ประสบผลสำเร็จ การประเมินผลตามแนวคิดนี้เหมาะสำหรับการประเมินผลสรุป (summative evaluation) มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า (formative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลในระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินอยู่ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น

การประเมินผลถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาโปรแกรมด้วย เป็นงานที่สำคัญ เพราะมีส่วนช่วยปรับปรุงแผนงาน และวิธีการดำเนินงาน และประเมินผลสำเร็จของโปรแกรม การประเมินผลโปรแกรมแต่ละโปรแกรมจะแตกต่างกันไปตามลักษณะโปรแกรม ผู้ที่รับผิดชอบเป็นผู้พิจารณาตัดสินเลือกใช้วิธีการประเมินผล ซึ่งจะสอดคล้องกับเป้าหมาย จุดประสงค์ การคัดแยกนักเรียน หลักสูตร และลักษณะพิเศษของนักเรียนสามารถพิเศษ

Renzulli (1975) อธิบายว่า เป้าหมายของการประเมินผลโปรแกรมสำหรับนักเรียนสามารถพิเศษมี ดังนี้

1. เพื่อตัดสินโปรแกรมว่าประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่



2. เพื่อค้นหาปัญหา หรือผลที่ไม่ได้คาดหวังไว้ในโปรแกรม
3. เพื่อพิจารณาผลของนโยบายและกิจกรรมที่ดำเนินในโปรแกรม
4. เพื่อเป็นข้อมูลให้ทาง โปรแกรมส่งคืนอย่างต่อเนืองแก่ผู้ร่วมงาน
5. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุง โปรแกรมตามความเป็นจริง และตาม  
อุดมคติที่ตั้งไว้

Tuttle และ Becker (1983) อธิบายว่า โปรแกรมการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กสามารถพิเศษต้องการเทคนิคการวัดประเมินผลที่แตกต่างไปเช่นกัน เช่น ประเมินโดยใช้แบบทดสอบกระบวนการคิดระดับสูงของ Ross (Ross Test of Higher Cognitive Processes) แบบทดสอบเหล่านี้ ไม่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับคุณภาพงานของนักเรียนได้ และไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำลงไป การใช้แบบทดสอบที่มีความจำกัดในการวัด เป็นการวัดทักษะเฉพาะ อย่างไรก็ตาม การมองส่วนประกอบด้านอื่นๆ ของโปรแกรม เช่น ทักษะคิด ความคิดเห็น เป็นสิ่งที่ผู้พัฒนาโปรแกรมควรสำรวจด้วยการใช้แบบสอบถามและการสังเกตภายในห้องเรียน มีส่วนช่วยในการประเมินประสิทธิภาพ และผลสำเร็จของ โปรแกรมตามเป้าหมาย

จากแนวคิดของ Tyler Renzulli และ Tuttle และ Becker พอสรุปได้ว่า การประเมินผลโปรแกรมสำหรับเด็กสามารถพิเศษ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. กำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของ โปรแกรมอย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจง เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผล โปรแกรม
2. กำหนดแบบทดสอบสัมฤทธิ์ผล หรือแบบทดสอบมาตรฐานที่ใช้ในการวัดพฤติกรรมเฉพาะตามจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมก่อนและหลังเข้าโปรแกรม
3. มีการวิเคราะห์และสังเกตพฤติกรรมภายในห้องเรียน เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
4. กำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมินผลโปรแกรมให้ชัดเจน ควรจะมีทั้งการประเมินผลความก้าวหน้า (formative evaluation) ในระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินอยู่ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น และมีการประเมินผลสรุป (summative evaluation) เมื่อโครงการได้สิ้นสุดลงเรียบร้อยแล้ว เพื่อประโยชน์ในการศึกษาคุณค่าของโครงการ และเป็นแนวทางในการตัดสินใจว่า โปรแกรมนี้สมควรดำเนินต่อไปหรือไม่

## การจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษภายในประเทศ

### 1. แนวนโยบายและแผนการจัดการศึกษาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

รัฐบาลได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติเป็นแผนแม่บท เพื่อกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษาทุกระดับ สำหรับกลุ่มเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และได้กำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษา ดังนี้

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 มีการขยายนิยามของการศึกษาพิเศษให้หมายรวมถึงการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้วย ดังนั้นในแนวนโยบายการศึกษาหมวดที่ 3 ยังกล่าวถึงการสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบ และวิธีการที่เอื้อให้ผู้มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาอัจฉริยภาพของตน เพื่อให้เด็กเหล่านี้สามารถพัฒนาตนเองให้ถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพของตนเอง และในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) รัฐบาลได้กำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับกลุ่มเด็กที่มีความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถอื่นๆ รวมทั้งการศึกษาและพัฒนา รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถทางร่างกาย และสติปัญญาของเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้วย (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2536)

### 2. หน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ

จากการประเมินผลการจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษที่สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รายงานไว้ในปี 2536 พอสรุปได้ว่า หน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย แต่ละหน่วยงานมีวัตถุประสงค์และรูปแบบการดำเนินงานแตกต่างกัน ดังนี้

#### กระทรวงศึกษาธิการ

##### 1. กรมสามัญศึกษา จัดทำโครงการสำหรับเด็กสามารถพิเศษไว้ 2 โครงการ คือ

1.1 โครงการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในการเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (สพพ.) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความถนัด ความสามารถและความสนใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้ถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล และเพื่อให้โอกาสแก่นักเรียนที่มีความถนัดและความสามารถเป็นพิเศษเรียนจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายได้ในระยะเวลา 2 ปีการศึกษา โดยจะมีสิทธิเหมือนกับนักเรียนที่เรียนจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายที่ใช้เวลา 3 ปี โรงเรียนในโครงการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) โดยจัดให้มีการบูรณาการหลักสูตร เพื่อร่นเวลาเรียนให้นักเรียนสามารถเรียนจบหลักสูตรได้ภายใน 2 ปี

(ปกติใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี) โดยเน้นวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ มากขึ้น วิธีการสอนมีหลายรูปแบบ เช่น จัดกลุ่มนักเรียน เตรียมอาจารย์ที่มีความสามารถมาสอน จัดเตรียมอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน รวมทั้งเนื้อหาวิชาที่สอนให้มีความสมบูรณ์ขึ้นเป็นพิเศษ ให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น ฯลฯ

1.2 โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมหิดล จัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เน้นการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะเพื่อเตรียมนักเรียนเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาทางสายวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นรากฐานในการเสริมสร้างบุคลากรทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 7 (พ.ศ.2535 - 2539) ในการจัดการเรียนการสอนใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ โปรแกรมวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ระบุวิชาพื้นฐานอาชีพให้เรียนคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ทางโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะ ได้แก่

- 1) จัดกลุ่มกิจกรรมพิเศษ เช่น การศึกษาปัญหาพิเศษการทำโครงการงานวิทยาศาสตร์ ฯลฯ
- 2) จัดกลุ่มกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ ทางทะเล ป่าไม้ ดาราศาสตร์ ฯลฯ
- 3) จัดการสอนเข้มเป็นกรณีพิเศษ เช่น โครงการเรียนเสริมเพื่อเพิ่มเติมการคิดทบทวนก่อนสอบ การสรุปเนื้อหาเพื่อการสอบแข่งขัน ฯลฯ นอกจากนี้ควรเชิญวิทยากรพิเศษมาบรรยายสรุปและเพิ่มเติม ในเนื้อหาวิชาที่เรียนปกติในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ และพานักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ เช่น เข้าค่ายวิทยาศาสตร์ที่สัดหีบ เข้าค่ายดูควาที่หอดูดาวมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ชมนิทรรศการที่คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล ฯลฯ

2. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้ดำเนินการโครงการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พสวท.) ร่วมกับกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อผลิตบุคคลที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีปีละ 72 คน

โครงการ พสวท. กำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา และคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยต่างๆ จำนวน 6 แห่ง เป็นศูนย์ของโครงการ พสวท.

คู่กันในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอุดมศึกษา โดยกระจายไปในภูมิภาคต่างๆ รวม 12 ศูนย์

ก. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดให้นักเรียนเรียนหลักสูตรเสริมวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์แทนวิชาพื้นฐานอาชีพ ซึ่งมี 6 หน่วยการเรียนรู้พร้อมทั้งฝึกทักษะปฏิบัติการ ชั้นพื้นฐานทางเคมี ชีววิทยา และฟิสิกส์ โดยใช้เครื่องมือและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

ข. ระดับอุดมศึกษา นักศึกษาโครงการ พสวท. มีกิจกรรมเสริมเพิ่มขึ้นกว่านักศึกษาทั่วไป (ตามที่ สสวท. กำหนดนอกเหนือจากที่ได้เรียนตามหลักสูตรปกติในคณะวิทยาศาสตร์) เพื่อต้องการฝึกให้รู้จักนำทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาแก้ปัญหา ใ้ งานวิจัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยให้ศึกษาค้นคว้า หรือมอบหมายงานซึ่งอยู่ในความดูแลช่วยเหลือและแนะแนวจากอาจารย์ที่ปรึกษา สำหรับในช่วงที่ปิดภาคเรียนฤดูร้อน ได้มีการจัดกิจกรรมค่ายวิทยาศาสตร์ สัมมนาวิชาการ ตลอดจนการเยี่ยมชมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย

3. ทูตเสริมสมองของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์ไว้เพื่อคัดเลือกนักเรียนที่มีผลการเรียนดีเด่นอย่างต่อเนื่อง ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 จากทุกจังหวัด จังหวัดละไม่น้อยกว่า 1 คน โดยมหาวิทยาลัยกำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้เสนอชื่อผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์ โรงเรียนละ 1 คน ไปยังคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียน คณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนจะคัดเลือกให้เหลือ 1 คน เพื่อเสนอต่อไปยังคณะกรรมการประถมศึกษาอำเภอ คณะกรรมการประถมศึกษาอำเภอจะคัดเลือกให้เหลืออำเภอละ 1 คน และเสนอต่อไปยังคณะกรรมการประถมศึกษาจังหวัด คณะกรรมการประถมศึกษาจังหวัดจะส่งผลการคัดเลือกไปยังสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อจัดส่งให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชดำเนินการเสนอคณะกรรมการทุนการศึกษาเสริมสมอง ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา ผู้แทนผู้บริจาคทุนและอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พิจารณาคัดเลือกชั้นสุดท้ายให้เหลือจังหวัดละ 1 คน

4. โครงการส่งเสริมนักเรียนที่เรียนเก่งของกรมสามัญศึกษาและกรมวิชาการ นักเรียนที่จะสมัครเข้าโครงการส่งเสริมนักเรียนที่เรียนเก่งในโรงเรียน จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

4.1 ได้ระดับผลการเรียนเฉลี่ยของทุกรายวิชา ของระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่ต่ำกว่า 3.5

4.2 ได้ระดับผลการเรียนเฉลี่ยของทุกวิชา ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ไม่ต่ำกว่า 3.5

4.3 เป็นผู้มีความประพฤติดี ตั้งใจเรียน ขยันหมั่นเพียร มีความเหมาะสม





สมที่จะเข้าโครงการส่งเสริมนักเรียนที่เรียนเก่งในโรงเรียน โดยโรงเรียนเป็นผู้พิจารณารับรอง

4.4 มีผลการสอบคัดเลือกเข้าโครงการได้อย่างน้อยร้อยละ 65 ของคะแนนเต็มแต่ละวิชา และได้คะแนนเฉลี่ยรวมทุกวิชาไม่น้อยกว่าร้อยละ 75

5. กรมพลศึกษา ได้จัดตั้งโรงเรียนกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรี (2533) เป็นโรงเรียนกีฬาแห่งแรกในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาและการกีฬาสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความถนัด และมีความสามารถพิเศษทางกีฬาให้มีโอกาสได้รับการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางการกีฬาให้ถึงขีดสูงสุดไปพร้อมกับการพัฒนาทางด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อผลิตนักกีฬาที่มีความสามารถ และมีคุณภาพเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระดับชาติและนานาชาติทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ และเพื่อศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์และวิจัย เพื่อพัฒนาการกีฬาและนักกีฬาของประเทศ

โรงเรียนกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรี จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเหมือนโรงเรียนทั่วไป เปิดสอนระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) และมีมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) แต่เน้นการนำวัฒนธรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการเรียนการสอนให้มากที่สุด และจัดบุคลากรครู-อาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถสำหรับการสอนโดยเฉพาะ ตลอดจนทั้งมีกิจกรรมร่วมและเสริมหลักสูตรให้แก่นักเรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ภาควิชาการหรือสายสามัญ และ ภาคพลศึกษาหรือการฝึกกีฬา ในการฝึกกีฬานักเรียนจะเริ่มฝึกตั้งแต่เวลา 6.00-7.30 น. และ เวลา 15.00-18.00 น. ทุกวัน (ยกเว้นวันเสาร์-อาทิตย์) ส่วนการเรียนการสอนวิชาสายสามัญจะเรียนในเวลา 9.00-15.00 น.

### ทบวงมหาวิทยาลัย

#### 1. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้มีการจัดโครงการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กเข่าเล็ก ระดับชั้นประถมศึกษา โดยมีแนวคิดที่ว่า เด็กที่มีเข่าเล็กควรได้รับการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ มิใช่มุ่งเฉพาะให้มีผลการเรียนอยู่ในระดับ A เท่านั้น แต่ควรได้รับการส่งเสริมในด้านการคิดที่ดีและถูกต้อง มีจินตนาการสร้างสรรค์ รู้จักคิดหาเหตุผล นอกจากนี้ยังต้องมีทัศนคติที่ดี มีการปรับตัวและมีบุคลิกภาพที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น สามารถทำงานได้ด้วยตนเองเพียงลำพัง และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีด้วย เด็กที่มีคุณลักษณะดังกล่าวควรได้รับการส่งเสริมให้มีพัฒนาการทางการศึกษาอย่างกว้างขวางตามความสามารถของแต่ละคน โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1) เพื่อจัดรูปแบบการศึกษาสำหรับเด็กเข่าเล็กระดับประถมศึกษาของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้มีโอกาสเลื่อนชั้นเรียนเป็นกรณีพิเศษ



2) เพื่อจัดแผนการศึกษาและกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมเด็กเขาวนเลิศให้มีประสบการณ์ในการพัฒนาได้สูงสุดตามศักยภาพแห่งตนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

3) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนความถนัดหรือความสามารถพิเศษของเด็กเขาวนเลิศตามโอกาสอันควร

รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีเขาวนเลิศมีดังนี้ จัดให้มีการเลื่อนชั้นเป็นกรณีพิเศษ ทั้งในช่วงภาคต้นหรือภาคปลายของปีการศึกษาในระดับชั้นใดชั้นหนึ่งของระดับประถมศึกษา นักเรียนที่จะได้รับการพิจารณาเข้าโครงการจะต้องผ่านการประเมินตามเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนดไว้ สำหรับการจัดการเรียนการสอน อาจจัดเป็น 2 แบบ คือ

**แบบที่ 1** จัดแยกเป็นกลุ่มย่อย ให้เรียนกับอาจารย์พิเศษในกลุ่มทักษะ เช่น คณิตศาสตร์และภาษา และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เช่น วิทยาศาสตร์ สังคม และวิชาอื่นๆ นอกนั้นให้เรียนในชั้นเรียนปกติหรืออาจจัด

**แบบที่ 2** ในกรณีที่อาจารย์ผู้สอนทุกคนมีความพร้อมที่จะรับนักเรียน จะจัดนักเรียนให้อยู่ในชั้นปกติ โดยอาจารย์ประจำวิชาจะรับผิดชอบจัดแผนการเรียนแบบก้าวหน้าที่เป็นการส่งเสริมความสามารถสูงสุดของนักเรียน

## 2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ร่วมมือกับโครงการ (พสวท.) จัดสรรทุนให้นิสิตที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์

2.2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม) ได้จัดให้มีโครงการเด็กสามารถพิเศษตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 สำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความคิดและความสามารถของเด็กสามารถพิเศษในระดับสูงกว่าการเรียนในชั้นเรียนปกติ โดยจัดในรูปการสอนเสริมหลังเลิกเรียนสัปดาห์ละครั้ง ครั้งละประมาณหนึ่งชั่วโมงครึ่ง (หลักสูตรที่ใช้เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสำหรับเด็กปัญญาเลิศ โดยกลุ่มอาจารย์ที่สนใจเด็กกลุ่มนี้ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง เช่น ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ ไม่มุ่งเน้นเนื้อหาเป็นรายวิชา แต่เป็นการบูรณาการศาสตร์หลายสาขาเข้าด้วยกัน ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนมีความหลากหลาย ทำท่ายให้คิด ไม่ซ้ำซ้อนกับกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ)

3. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้จัดโครงการส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กเก่ง และเด็กที่มีความสามารถพิเศษขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากโรงเรียน

ประณตสาธิตประสานมิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดเป็นศูนย์สาธิตการสอน และการปฏิบัติงาน สำหรับครูและผู้ที่สนใจ เป็นรูปแบบของแหล่งวิทยาการสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นศูนย์ฝึกอบรมสัมมนา และให้บริการสังคมในรูปแบบต่างๆ เป็นศูนย์การศึกษา วิจัย ค้นคว้าทางด้านเด็กสามารถพิเศษ เป็นศูนย์บริการแนะแนวฯ ให้คำปรึกษา ช่วยในการคัดแยก แนะนำจัดการศึกษาเด็กสามารถแก่ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องและเป็นสื่อกลางให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมมือกันค้นคว้าหาวิธีการพัฒนาเด็กสามารถพิเศษในด้านต่างๆ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนสาธิตใช้หลัก "หลากหลายและยืดหยุ่น" เช่น การสอนโดยเฉพาะ เว้นการสอนโดยแบ่งกลุ่ม คือ กลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน การสอนเสริมและการสอนเร่ง รวมทั้งการตั้งเป็นโครงการย่อย เช่น ศึกษาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ศิลปะ ฯลฯ ส่วนเด็กอนุบาลใช้สื่อช่วยสอนด้วยวิธีฝึกการคิด การฟัง การปั้น ฯลฯ

## บรรณบำบัด "Bibliotherapy"

### 2. ความหมายของบรรณบำบัด

ความหมายคำว่า Bibliotherapy ยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยที่แน่นอน เท่าที่ปรากฏใช้กันอยู่ได้แก่ การบำบัดด้วยหนังสือ การบำบัดด้วยการอ่านและบรรณบำบัด สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า "บรรณบำบัด" มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "บรรณบำบัด" ในหลายทัศนะดังนี้

พจนานุกรมทางการแพทย์ของดอร์แลนค์ (Dorland's Illustrated Medical Dictionary) ได้ให้ความหมายของคำว่า บรรณบำบัดว่า หมายถึง การใช้ประโยชน์จากหนังสือและการอ่านหนังสือในการบำบัดรักษาโรคประสาท

พจนานุกรมฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3 ของ เว็บบสเตอร์ (Webster's Third New International Dictionary, 1976) ได้อธิบายความหมายของบรรณบำบัด หมายถึง การใช้หนังสือที่เลือกไว้อย่างเหมาะสม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบำบัดรักษาในด้านการแพทย์และด้านจิตเวช นอกจากนี้ Webster ยังได้เพิ่มเติมในด้านการพัฒนาและการป้องกันว่าการแนะแนวโดยการแนะนำให้อ่านหนังสือจะช่วยแก้ปัญหาของบุคคลได้

สารานุกรมห้องสมุดและข้อมูลข่าวสารทางวิทยาศาสตร์ (Encyclopedia of Library and Information Science) ได้อธิบายพอสรุปได้ว่า บรรณบำบัด เป็นคำภาษากรีก หมายถึง การรักษา (healing) หรือการบำบัด (treatment) คนป่วยทางอารมณ์

ด้วยการใช้หนังสือ ซึ่งได้รับการคัดเลือกและจัดแผนการอย่างมีระบบภายใต้การควบคุมของแพทย์ บรรณปาบัคเป็นการสื่อสารประเภทหนึ่ง หนังสือและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้เกิดแรงจูงใจ และก่อให้เกิดการยอมรับ ตามแนวคิดเดิมบรรณปาบัคเป็นกิจกรรมของแพทย์ แต่ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับแล้วว่าเป็นงานส่วนหนึ่งของบรรณารักษ์ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการของบรรณารักษ์นี้ ในปี 1964 บทบาทของบรรณปาบัคได้เปลี่ยนแปลงไป บรรณปาบัคกลายเป็นความต้องการของนักการศึกษา นักวิจัยและนักวิทยาศาสตร์

Russell และ Shrodes (1950) อธิบายว่า เป็นกระบวนการหมุนเวียนของ ปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างผู้อ่านกับจินตนาการในหนังสือ ซึ่งจะนำอารมณ์ของผู้อ่านให้เป็นอิสระจากความคิดต่างๆ และคล้อยตามเนื้อหาสาระในหนังสือ 'ปะทะสัมพันธ์' ที่เกิดขึ้น เป็นประโยชน์ในการพัฒนาบุคลิกภาพ การตัดสินใจ และการเจริญเติบโต

Shepherd และ Iles (1976) กล่าวว่า การช่วยนักเรียนเลือกหนังสือที่เหมาะสม ทำให้นักเรียนเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาของตน ส่งเสริมจินตนาการของตน และสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต

Darling (1957 อ้างถึงใน อัมพร พินิจวัฒนา, 2528) ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่านกับเนื้อความในหนังสือประเภทต่างๆ ที่อ่าน ซึ่งผลจากการอ่านนี้จะให้ประโยชน์ในการประเมินผลตนเอง ตลอดจนสามารถปรับตัวในพัฒนาการด้านต่างๆ

Cornett (1980) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการสอนอ่านในมหาวิทยาลัยวิทเทนเบิร์ก (Wittenberg University) อธิบายว่า บรรณปาบัค หมายถึง การที่ผู้อ่านรู้สึกมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ และตัวละครในวรรณกรรมมากกว่าการอ่าน เพื่อความเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว ผู้อ่านจะเปลี่ยนแปลงความคิดบางอย่างของตนเอง การบรรณปาบัคเป็นวิธีการที่เป็นขั้นตอน มีการกำหนดเป็นแผนตามความต้องการอย่างชัดเจน การเลือกวรรณกรรมที่เหมาะสม การชี้แจงให้โอกาสในการบรรยายความรู้สึก และการติดตามผล การบรรณปาบัคจะได้ผลต่อเมื่อผู้อ่านได้รับการตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก (affective changes) ได้แก่ ทศนคติ ค่านิยม และอารมณ์ เช่น การมองโลกในแง่ดี การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น การได้ระบายสิ่งที่อยู่ในใจ พัฒนาอารมณ์ในทางสร้างสรรค์ พัฒนามโนทัศน์แห่งตนในทางที่ดีขึ้น
2. การเปลี่ยนแปลงด้านพุทธิปัญญา (cognitive changes) ได้แก่ สถิติปัญญา การคิด และการให้เหตุผล เช่น พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เกิดการหยั่งเห็น พัฒนาให้เป็นคนมีเหตุผลมากขึ้น เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

## 2. วัตถุประสงค์ของบรรณบำบัด

การกำหนดวัตถุประสงค์ของบรรณบำบัด เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการ ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมาย Shepherd และ Iles (1976) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของบรรณบำบัดไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้รับบริการรู้จักใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความคิดในทางบวก
2. เพื่อสนับสนุนและเสริมสร้างกำลังใจของผู้รับบริการ โดยการพูดถึงปัญหาของผู้รับบริการอย่างเสรี
3. เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถวิเคราะห์ทัศนคติและพฤติกรรมของตนเองได้
4. เพื่อเป็นการชี้แนะให้ผู้รับบริการมองเห็นว่า ปัญหาแต่ละปัญหาย่อมมีวิธีแก้ปัญหาได้หลายหนทาง
5. เพื่อสนับสนุนให้มีการคิดและหาวิธีแก้ปัญหาต่างๆ อันจะช่วยลดความขัดแย้งทางสังคม
6. เพื่อให้ผู้รับบริการมีโอกาสเปรียบเทียบปัญหาของตนกับผู้อื่น

## 3. ประเภทของบรรณบำบัด

บรรณบำบัดมีหลายประเภท คือ ประเภทที่พิจารณาจากประเภทของหนังสือ ซึ่งตามที่ Hynes (1975) เสนอมี 2 ประเภทคือ บรรณบำบัดด้วยหนังสือทั่วไป (bibliotherapy) และบรรณบำบัดด้วยหนังสือทางคลินิก (clinical biliotherapy) อีกประเภทคือ ประเภทที่พิจารณาจากวัตถุประสงค์ก็จะแบ่งเป็น 4 ประเภท ซึ่ง Pauline Opler (1969 อ้างถึงใน นฤมล กิจไพศาลวัฒนา และ ธัญฉา สุทธิธรรม, 2529) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. บรรณบำบัดวินิจฉัย (diagnostic bibliotherapy) มีวัตถุประสงค์เพื่อวินิจฉัยถึงปัญหาที่นักเรียนกำลังประสบอยู่ เช่น การขาดความมั่นใจในตนเอง การขาดเพื่อนหรือไม่มีสมาธิในการทำงาน ฯลฯ
2. บรรณบำบัดคลินิก (clinical bibliotherapy) มีวัตถุประสงค์เพื่อบำบัดทางจิตให้กับผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดความสบายใจ คลายความวิตกกังวล ยอมรับปัญหาที่กำลังประสบอยู่ และเรียนรู้การแก้ปัญหาเหล่านั้น
3. บรรณบำบัดป้องกัน (protective bibliotherapy) มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมตัวให้ผู้รับบริการให้พร้อมที่จะเผชิญปัญหา เช่น ปัญหาหย่าร้าง การพลัดพรากจากกัน ฯลฯ
4. บรรณบำบัดพัฒนา (developmental bibliotherapy) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับบริการมีพัฒนาการเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งให้มีสุขภาพจิตดีด้วย



บรรณบำบัดพัฒนา เป็นบรรณบำบัดประเภทหนึ่งที่ใช้วรรณกรรมทั้งประเภทสร้างสรรค์และเพื่อความรู้อยู่ โดยผู้เข้าร่วมเป็นบุคคลปกติ ผู้ให้บริการเป็นบุคคลธรรมดา อาจจะเป็นครูบรรณารักษ์ หรืออาสาสมัคร ที่ประสงค์จะช่วยเหลือ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดพัฒนาการ การเรียนรู้ และมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น เป้าหมายของการใช้บรรณบำบัดพัฒนาจะช่วยกำหนดเทคนิค วิธีการ ประเภท หนังสือ และจำนวนคนในกลุ่ม ผู้ให้บริการบำบัดในประเภทนี้จะ มีบทบาทน้อยกว่าบรรณบำบัดประเภทอื่น ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้รับการบริการได้ใช้ทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในการแสดงความคิดเห็นระหว่างเพื่อนในกลุ่ม

Halsted (1988) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาอารมณ์โดยการอ่านวรรณกรรม การอภิปรายหลังการอ่านวรรณกรรมเพื่อสนองความต้องการทางอารมณ์เป็นรูปแบบของการใช้บรรณบำบัดพัฒนา มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ เนื้อเรื่องในวรรณกรรม ผู้อ่าน และผู้นำอภิปราย ซึ่งทำหน้าที่นำการอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อเรื่องในวรรณกรรม

#### 4. กระบวนการของการบรรณบำบัด

ผู้นำอภิปรายต้องตระหนักถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างที่ได้รับบรรณบำบัดที่ Shrodes (1949) อ้างถึงใน Rubin, (1978) ระบุได้แก่

##### 1. การเลียนแบบอย่าง (identification)

เมื่อผู้อ่านได้อ่านวรรณกรรมที่ได้รับการคัดเลือกให้ตามความเหมาะสมกับความต้องการ ผู้อ่านจะเริ่มมีความผูกพันกับเรื่องราวของตัวละครในวรรณกรรม และรู้สึกเหมือนตัวเองเป็นตัวละครในเรื่อง ซึ่งต้องเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ความรู้สึกเช่นนี้เหมือนเป็นการเลียนแบบตามอย่างตัวละครในเรื่อง ผู้อ่านจะต้องมีความประทับใจต่อสิ่งนั้นๆ อย่างมากจนมีแนวโน้มที่จะรับเอาสิ่งนั้นมาเป็นของตนเอง มักจะแสดงออกให้เห็นได้โดยการบรรยายความรู้สึกทางอารมณ์ที่มีต่อตัวละครในเรื่องที่ผู้อ่านประทับใจ หรือการบรรยายความรู้สึกเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของตัวละคร

##### 2. การสะท้อนให้เห็นความเป็นไปภายในใจ (projection)

ผู้อ่านจะสะท้อนความรู้สึก อารมณ์ และแรงจูงใจต่างๆ ภายในใจของผู้อ่าน และใช้ตัวละครในเรื่องเป็นหุ่นเชิดที่เหมาะสม ให้ผู้อ่านวิจารณ์อย่างรุนแรงได้ ถ้าตัวละครใดมีความคิดดีๆ ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งก็จะเลือกรับรู้มาเป็นคติประจำใจของตน แต่อ้างว่าเป็นของตัวละครในเรื่อง การสะท้อนความในใจนี้มักจะแสดงออกในเรื่องของความซาบซึ้งในเรื่อง เช่น การแปลความหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร หรือแรงจูงใจของตัวละคร การอธิบายผล

บันปลายของเรื่องโดยโยงเข้ากับคติชีวิตของตัวละคร ตลอดจนการสรุปคติและค่านิยมทั้งทางดีและไม่ดีที่ได้จากการอ่าน

### 3. การระบายอารมณ์ (catharsis)

ผู้อ่านจะเกิดอารมณ์คล้อยตามเนื้อเรื่อง ดังนั้นจะสามารถเล่าเรื่องที่อ่านด้วยอารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ เช่น โกรธ กังวล เครียด หรือเศร้าโศก จึงเป็นการระบายอารมณ์ที่เก็บกดออกมา ทำให้คลายทุกข์ได้

### 4. การหยั่งเห็น (insight)

เมื่อผู้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องที่อ่านอย่างถ่องแท้ จะทำให้เข้าใจและยอมรับความเป็นจริงในชีวิตและสามารถนำประสบการณ์ วิธีการแก้ไขของตัวละครที่ได้รับจากการอ่านไปใช้แก้ปัญหาของคนในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน เป็นการหยั่งเห็นหรือรู้แจ้ง ทำให้ผู้อ่านเริ่มรู้จักตนเองราวกับมองการกระทำของตัวเองจากภายนอก สามารถเข้าใจ และยอมรับผู้อื่น ตลอดจนวิจารณ์เรื่องของแรงจูงใจและความคิดอ่านต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผลน่าเชื่อถือ เป็นต้น องค์ประกอบของการบรรณบำบัด ประกอบด้วย ผู้ให้การบรรณบำบัด

## วิธีบรรณบำบัด

Cornett (1980) ได้กล่าวถึงวิธีบรรณบำบัดไว้ดังนี้ กล่าวคือ

### 1. การเตรียมการ

- 1.1 ศึกษาความต้องการของนักเรียน
- 1.2 หาหนังสือที่เหมาะสมกับนักเรียน
- 1.3 กำหนด เวลา สถานที่ และกิจกรรมที่ใช้
- 1.4 เตรียมหนังสือ

### 2. การดำเนินการ

- 2.1 ขั้นใช้กิจกรรมแนะนำ (Introductory Activities) เป็นขั้นที่กระตุ้นและเร้าความสนใจของนักเรียน
- 2.2 ขั้นเพิ่มประสบการณ์ก่อนการอ่าน (Provide Reading) เป็นขั้นที่เล่าให้นักเรียนฟัง และขยายความเรื่องที่จะอ่าน (Book Talk)
- 2.3 ขั้นให้เวลานักเรียน (Allow Incubation Time) เป็นขั้นเพาะความคิด นุรณาการสิ่งที่อ่านกับความคิด เพื่อให้ นักเรียน ได้ฝึกความคิดสร้างสรรค์และฝึกใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.4 ขั้นติดตามผล (Follow up) เป็นขั้นให้นักเรียนได้ซักถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน รู้จักตัวเองมากขึ้นโดยอาศัยการตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าสิ่งที่อ่านซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้จากการอภิปรายนักเรียนจะสรุปโดยโยงเรื่องเข้าสู่ประสบการณ์เดิม เมื่อนักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันแล้ว นักเรียนจะขยายความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับหนังสือ โดยทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับหนังสือ

2.5 ขั้นนำเข้าสู่การประเมินผลและอภิปราย (Conduct Evaluation) ครูจะประเมินในสิ่งที่นักเรียนได้รับแล้วสรุปให้นักเรียนฟัง

บรรณบำบัดสามารถดำเนินการได้ทั้งแบบกลุ่มและแบบรายบุคคล จำนวนสมาชิกในกลุ่มที่เหมาะสมประมาณ 4-8 คน ซึ่งควรมีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสสื่อความหมายซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่

หลักทั่วไปในการบรรณบำบัดที่ควรคำนึงถึงคำถามต่อไปนี้

1. หนังสืออะไร
2. ใช้ประโยชน์ด้านไหน
3. แก่บุคคลประเภทใด
4. ในเวลาใด
5. ภายใต้อาณัติเช่นใด

ในขณะที่บรรณบำบัดทางคลินิก ผู้ให้การบำบัดรักษา หมายถึง แพทย์และผู้รับบริการเป็นผู้ป่วยที่มีปัญหาทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ เป้าหมายของการบำบัดเป็นการบำบัดรักษาผู้ป่วยโดยการอ่านหนังสือและวัสดุการอ่านอื่นๆที่ผ่านการพิจารณาไตร่ตรอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้ผู้ป่วยไม่หมกหมุ่นกับตัวเอง รับรู้ว่าผู้อื่นก็มีปัญหา ช่วยให้ผู้ป่วยพัฒนาบุคลิกภาพและการเรียนรู้ภายใต้เงื่อนไขหนึ่งๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน อันจะมีผลต่อการรักษาและช่วยให้ผู้ป่วยมีชีวิตอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนบรรณบำบัดทางการศึกษาหรือทางมนุษยศาสตร์ ผู้ให้การบรรณบำบัดเป็นครู บรรณารักษ์ บุคคลทั่วไป หรือนักแนะแนว ผู้รับบริการอาจเป็นบุคคลทั่วไปหรือนักเรียน เป้าหมายในการบรรณบำบัดโดยการอ่านวรรณกรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับบริการเรียนรู้และเข้าใจตนเองมากขึ้น

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีบรรณบำบัดพัฒนา (Developmental bibliotherapy) โดยผู้ให้การบรรณบำบัดเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ ผู้รับบริการเป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ วัสดุที่ใช้เป็นวรรณกรรมภาษาอังกฤษสำหรับเด็ก เพื่อให้มีความรู้และฝึกความคิดสร้างสรรค์ ใช้การอภิปรายโดยเน้นการมีปฏิริยาโต้ตอบเป็นสำคัญและเป้าหมาย เพื่อให้ นักเรียนมีพัฒนาการที่เป็นไปตามความสามารถ

เกิดการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ พัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง และมีสุขภาพจิตที่ดี

### การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

#### 1. องค์ประกอบของกระบวนการอ่าน

ในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ทักษะที่สามารถพัฒนาความคิดและเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ นักเรียน ได้ดีก็คือ การอ่าน

องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการอ่านคือ ความเข้าใจในสิ่งที่อ่านซึ่งมีผู้แบ่งระดับความเข้าใจในการอ่านไว้หลายท่าน เช่น

Dallman และ คณะ (1978) ได้จำแนกลำดับขั้นของการอ่านเพื่อความเข้าใจออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับข้อเท็จจริง (reading in the lines) หมายถึง ความเข้าใจเรื่องที่อ่านตามตัวอักษร
2. ระดับตีความ (reading between the lines) หมายถึง ความเข้าใจโดยอาศัยการสรุปความ ตีความ และแปลความหมายจากเรื่องที่อ่าน
3. ระดับประเมินค่า (reading beyond the lines) หมายถึง ระดับที่ต้องใช้การคิดไตร่ตรอง หาเหตุผล คาดคะเน และความสามารถในการประเมินค่าสิ่งที่อ่าน โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ของผู้อ่านพิจารณาตัดสินว่าข้อสรุปของผู้เขียนถูกต้องหรือไม่ อย่างไร

Smith (1963) จัดระดับความเข้าใจในการอ่าน สรุปได้ 3 ระดับดังนี้ คือ

1. ความเข้าใจความหมายตามตัวอักษร (literal comprehension) ซึ่งเป็นระดับความเข้าใจขั้นพื้นฐานคือ การที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนเขียนไว้โดยตรงเป็นการแปลตามตัวอักษรที่ปรากฏ
2. ความเข้าใจขั้นตีความ (interpretation) คือ การที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายของข้อความที่อ่านได้ลึกซึ้งกว่าระดับแรก เป็นการตีความสิ่งที่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจน หรือไม่ได้กล่าวไว้โดยตรง แต่เป็นความหมายแฝงอยู่ในเนื้อความ
3. ความเข้าใจขั้นใช้วิจารณญาณ (critical reading) คือ การที่ต้องอาศัยความเข้าใจในสองระดับแรกเป็นพื้นฐานก่อน เนื่องจากเป็นการอ่านที่ผู้อ่านต้องใช้ความคิดเพื่อวิเคราะห์ตัดสิน และประเมินสิ่งที่อ่าน

ระดับความเข้าใจในการอ่านจะเริ่มจากระดับง่ายไปสู่ระดับยาก ผู้อ่านจะต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในการพิจารณาสิ่งที่อ่าน ทุกระดับความเข้าใจมีความสัมพันธ์กัน ฉะนั้น



ความสามารถในการอ่านระดับประเมินค่าจึงเป็นระดับที่ต้องใช้การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นเป้าหมายสำคัญของการสอนอ่าน ผู้เรียนที่ได้รับการสอนและฝึกในทักษะนี้จะสามารถนำความรู้ความคิดที่ได้จากการฝึกฝนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้

## 2. ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

Stauffer (1977) ให้ความเห็นว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หรือการคิดอย่างมีวิจารณญาณใช้กระบวนการเดียวกัน และมีสิ่งที่เกิดขึ้นได้เองโดยอัตโนมัติ แต่จะต้องมีการสอนและการฝึกฝน

Thorndike (อ้างถึงใน Dechant, 1982) มีความคิดว่า "การอ่านเป็นกระบวนการของการคิด" ผู้อ่านจะมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่อ่านโดยอาศัยประสบการณ์ทางภาษาและการคิด เมื่อพิจารณาถึงนิยามการอ่านว่าเป็นกระบวนการคิด การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ (critical reading) จึงหมายถึง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) ในการประเมินค่าสิ่งที่อ่านโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนั้นเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าจะเชื่อได้หรือไม่ เมื่อตัดสินใจเชื่อก็นำไปสู่การปฏิบัติได้ ในแนวความเชื่อนี้สิ่งที่จะช่วยส่งเสริมการคิดของนักเรียน คือ คำถามและการนำอภิปรายของครู (Spache และ Spache, 1969) และการอ่านจะดีได้ถ้ามีการกระตุ้นและได้รับการฝึกฝนที่ดีเพียงพอ ดังนั้นนักเรียนสามารถพิเศษควรได้รับการฝึกฝนการคิดขั้นสูงกับการฝึกทักษะการอ่านขั้นสูงไปพร้อมๆกัน เพื่อเป็นการสนองความต้องการตามลักษณะนิสัยและส่งเสริมความสามารถพิเศษเฉพาะตัวของนักเรียนกลุ่มนี้

## 3. พฤติกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

สำหรับพฤติกรรมหรือลักษณะที่แสดงออกซึ่งความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้กำหนดไว้ ดังนี้

Dallman และคณะ (1978) ได้แสดงทัศนะว่าการอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้น ผู้อ่านจะต้องคิดพิจารณาตัดสิน และประเมินค่าสิ่งที่อ่านด้วยความยุติธรรม พฤติกรรมต่างๆ ของความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสรุปได้ ดังนี้

1. รู้ว่าเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ
2. บอกได้ว่าเรื่องที่อ่านเป็นข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น
3. เข้าใจจุดประสงค์ของผู้เขียน
4. สรุปเรื่องราวที่อ่านได้
5. วิเคราะห์เรื่องราวที่กำลังอ่านอยู่ได้

Heilman (1967) ได้เสนอทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้ คือ

1. บอกความหมายของคำได้
2. สามารถเลือกความหมายของคำในกรณีที่มีความหมายหลายอย่างได้อย่างเหมาะสมกับข้อความที่อ่าน
3. เข้าใจถ้อยคำอุปมาหรือความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ ซึ่งผู้เขียนไม่ได้บอกตรงๆ
4. บอกความคิดที่สำคัญของผู้เขียนได้
5. ถ่ายทอดข้อความที่ผู้เขียนเขียนไว้ได้
6. มองเห็นความสำคัญของส่วนต่างๆ ที่ประกอบขึ้นมาเป็นข้อความนั้น และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ เหล่านั้น
7. ทราบจุดมุ่งหมาย ความคิดเห็นและความสำคัญของผู้เขียนได้
8. บอกลักษณะการเขียนของผู้เขียนได้
9. ลงความเห็น วินิจฉัย ตัดสินใจ
10. บอกความรู้สึกที่ผู้เขียนต้องการแสดงออกได้

Mckee (1966 อ้างถึงใน สมเชาวน์ ชาตินฤคม, 2527) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนที่มีความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ ดังนี้

1. สามารถแยกข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น
2. ล่วงรู้ว่าเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ
3. สรุปเรื่องราวที่อ่านได้
4. วิเคราะห์เรื่องราวที่อ่านได้
5. ทำนายผลที่จะเกิดขึ้นได้
6. รู้จุดมุ่งหมายของผู้เขียน
7. ตัดสินเรื่องที่อ่านโดยพิจารณาถึงภูมิหลังของผู้เขียน
8. จับความคิดสำคัญของผู้เขียนได้

ถนอมวงศ์ ถ้ายอดมรรคผล (2533) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า

1. การเข้าใจนัยของเรื่อง หมายถึง การเข้าใจถ้อยคำ อารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติของผู้เขียน ตลอดจนการเข้าใจถึงแนวคิดและเจตนาที่แอบแฝงของผู้เขียนที่ต้องการจะสื่อออกมา
2. การรู้จักผู้เขียน หมายถึง การที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงจุดประสงค์ที่แท้จริงของผู้เขียนได้ถูกต้อง โดยพิจารณาจากข้อความหรือเนื้อเรื่องที่อ่าน

3. การเข้าใจความสัมพันธ์ของสาร หมายถึง การอ่านที่ต้องพิจารณาหลายๆ ด้าน ทั้งในค่านข้อมูลและความคิดเห็น เช่น สามารถเปรียบเทียบความเหมือนความต่าง บอกถึงความเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง ความเป็นเหตุเป็นผล การเข้าใจถึงลักษณะพฤติกรรม และความคิดของตัวละครหรือบุคคลในเรื่อง

4. การนำสารไปใช้ หมายถึง การที่ผู้อ่านเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสาร แล้วสามารถดึงเอาความคิดจากแหล่งอื่นๆ หรือจากประสบการณ์เดิมมาประมวลเข้าด้วยกัน แล้วสร้างเป็นข้อสรุปหรือหลักการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ และประเมินค่าสิ่งที่อ่านได้

มณิรัตน์ สุกโชติรัตน์ (2532) ได้จำแนกทักษะย่อยของการอ่านเพื่อความเข้าใจในระดับการอ่านโดยใช้วิจารณ์ญาณ ไว้ดังนี้

1. การแยกความเป็นจริงกับความคิดเห็น (differentiating facts and opinions)
2. การแยกเรื่องที่เป็นจริงกับเรื่องเพ้อฝัน (distinguishing reality from fantasy)
3. การหาเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง หรือไม่เกี่ยวข้อง (finding relevant or irrelevant information)
4. การพิจารณาโฆษณาชวนเชื่อ (detecting propaganda)
5. การพิจารณาเหตุผลที่ทำให้ชวนเชื่อ (recognizing fallacious reasoning)
6. การพิจารณาความเหมาะสมและคุณค่าและการยอมรับสิ่งที่อ่าน (judging adequacy worth of acceptability)
7. การชี้วัตถุประสงค์ของผู้แต่ง (identifying author's purpose)

จากการศึกษาข้อคิดเห็นดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า พฤติกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ หมายถึง ความสามารถในการใช้สติปัญญาแยกแยะ สรุปตีความเรื่องราว วิเคราะห์วินิจฉัยเหตุผล ตลอดจนพิจารณาตัดสินใจและประเมินค่า สรุปลงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ย่านได้อย่างถูกต้อง

#### 4. แนวทางการส่งเสริมการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ การอภิปราย

Russell (1963 อ้างถึงใน มณี ปีปทุม, 2531) ให้ความเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม มีส่วนอย่างมากในการพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ



Pinnel (1984) กล่าวพอสรุปได้ว่า การที่นักเรียนมีโอกาสได้ฟังการอภิปราย แสดงความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ จะช่วยเสริมความรู้ที่ได้จากการอ่านให้แตกฉานมากขึ้น เพราะความรู้ที่ได้จากการอภิปรายนั้น เป็นความรู้ใหม่ที่ได้พัฒนามาจากความคิดเห็นและการ ฟังซึ่งกันและกันของสมาชิกแต่ละคน

การฝึกทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณ์ชุมชน ซึ่งเป็นการอ่านที่ฝึกการคิดหาเหตุผล ในขณะที่อ่าน กิจกรรมที่จะนำมาใช้ในการฝึกควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น มีการอภิปราย ฝึกการประเมินผลและการวิเคราะห์ กิจกรรมที่จะนำมาจัดเพื่อส่งเสริมการ อ่านที่เหมาะสมที่สุด คือ การอภิปราย ทิศนา แจมมณี และคณะ(2522) กล่าวถึงการ อภิปรายว่าเป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหา หรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และ ความคิดซึ่งกันและกันของสมาชิก ในอันที่จะแสวงหามติหรือข้อตกลงที่เป็นผลดีที่สุดต่อกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาได้ องค์ประกอบที่จะทำให้การอภิปรายกลุ่มมีประสิทธิภาพ คือ

1. ผู้นำกลุ่ม หรือผู้นำการอภิปราย (Group Leader) เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการอภิปรายกลุ่มเป็นอย่างมาก เพราะจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศที่เหมาะสมในการ อภิปราย กระตุ้นให้สมาชิกใช้ความคิด เชื่อมโยงความคิดของสมาชิก ให้ได้เรื่องราวที่เป็น ประโยชน์ต่อกลุ่ม ช่วยระงับความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการอภิปรายและสรุปผลของ การอภิปราย
  2. สมาชิกกลุ่ม (Group Members) เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้การ อภิปรายเป็นไปตามจุดประสงค์เท่าๆ กับผู้นำกลุ่ม ถ้าสมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็น แลก เปลี่ยนประสบการณ์กันมากเท่าไร กลุ่มก็จะได้ข้อมูลและวิธีแก้ปัญหาได้รวดเร็ว
  3. ปัญหาหรือจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Group Goal or Group Problem) การ อภิปรายจะได้ผลดี ถ้าสมาชิกทุกคนเข้าใจปัญหาหรือจุดมุ่งหมายของการอภิปรายร่วมกัน เมื่อ เข้าใจตรงกันก็สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ไปในแนวทางเดียวกัน ทำ ให้การอภิปรายเป็นไปตามขั้นตอน ไม่สะเปะสะปะออกนอกประเด็น และสามารถสรุปผลได้ ตรงตามจุดมุ่งหมาย
  4. บรรยากาศของกลุ่ม (Group Climate) บรรยากาศที่ส่งเสริมและเอื้ออำนวย ต่อการอภิปรายนั้น ควรมีลักษณะที่ทำให้สมาชิกรู้สึกเป็นอิสระและปลอดภัยในการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น มีความเป็นกันเองในการพูดคุย พอที่จะทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน และแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ
- องค์ประกอบทั้ง 4 ด้านดังกล่าว จะทำให้การอภิปรายเป็นไปอย่างราบรื่น



### การใช้คำถาม

คำถามมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากที่ผู้อภิปรายจะต้องนำมาใช้กระตุ้นหรือดึงการตอบสนองของนักเรียนออกมา และคำถามเป็นเครื่องเร้าความอยากรู้อยากเห็นและความคิดของนักเรียน Heaton (1981) ได้จำแนกคำถามประเภทการประเมินค่า (evaluation questions) ว่าเป็นคำถามที่ให้นักเรียนได้ฝึกการตัดสินใจ หาข้อแตกต่าง และแสดงความคิดเห็นต่อพฤติกรรมของบุคคลต่างๆ ศีลธรรม จรรยาของบุคคลในปัจจุบัน ความคิด เหตุผล อาจไม่มีคำตอบที่ถูกต้องที่สุด หรือคำตอบที่ผิดสำหรับคำถามประเภทนี้

Spache และ Spache (1969) กล่าวพอสรุปได้ว่า สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้การอ่านอย่างมีวิจารณญาณประสบผลสำเร็จ คือ วิธีการถามของครูผู้สอน ครูจะต้องเตรียมคำถามซึ่งนักเรียนต้องอาศัยการวิเคราะห์และประเมินผลเพื่อตอบคำถามนั้น เมื่อนักเรียนได้ฝึกคิดและตอบคำถามลักษณะดังกล่าวบ่อยๆ ย่อมทำให้นักเรียนรู้จักคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้ดียิ่งขึ้น

- กลวิธีการใช้คำถามเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้นำอภิปรายต้องศึกษาไว้ เพื่อให้การถามมีประสิทธิภาพ ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดอย่างเป็นระเบียบ เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โรจนี จะโนภาย และคณะ (2522) แนะนำวิธีการใช้คำถามไว้ 10 ประการดังนี้
1. ถามโดยใช้ภาษาสื่อความหมายแจ่มแจ้ง และออกเสียงชัดเจน ได้ยินทั่วทั้งชั้น
  2. ทอระยะเวลาหลังการถาม เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสดีกก่อนตอบ
  3. ใช้คำถามระดับสูงซึ่งนักเรียนสามารถตอบได้หลายคำตอบ ถามความคิดเห็นของแต่ละคน
  4. ใช้คำถามปูพื้น หรือคำถามที่ง่ายขึ้น เพื่อให้นักเรียนคิดหาคำตอบ เมื่อตอบครั้งแรกไม่ได้
  5. ใช้คำถามให้นักเรียนขยายความ เมื่อคำตอบของนักเรียนยังไม่ครบถ้วนตามที่ครูต้องการ
  6. ให้นักเรียนตอบด้วยความสมัครใจ เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีเสรีภาพในการคิดหาคำตอบก่อนยกมือตอบ วิธีนี้จะช่วยให้นักเรียนซึ่งไม่ทราบคำตอบไม่หนักใจที่จะตอบคำถาม
  7. ให้นักเรียนตอบทีละคน ไม่ใช่ตอบพร้อมกันทั้งชั้น
  8. ไม่ควรเปลี่ยนคำถามบ่อยๆ เมื่อต้องการคำตอบเดิมจะช่วยให้ความคิดเห็นของนักเรียนไม่สับสน
  9. ไม่ทวนคำถามของครู จะช่วยให้นักเรียนสนใจฟังคำถามของครูและเพื่อน เป็นการฝึกให้นักเรียนสนใจติดตามบทเรียนตลอดเวลา

10. ไม่ทวนคำตอบของนักเรียน ทำให้นักเรียนสนใจฟังคำตอบของเพื่อน และช่วยส่งเสริมคำตอบของเพื่อนให้สมบูรณ์

จากการศึกษาองค์ประกอบที่จะทำให้การอภิปรายกลุ่มมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกลวิธีในการใช้คำถาม จะช่วยให้การบรรณบำบัดเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณประสบผลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

## วรรณกรรมสำหรับเด็ก

### 1. ความหมายของวรรณกรรม

เด็กอ่านวรรณกรรมเพื่อที่จะสร้างโลกแห่งสติปัญญาของเขาและต้องการที่จะเรียนรู้ความเป็นมา กฎเกณฑ์ความเป็นอยู่ของผู้คนภายในโลก เพราะเด็กเชื่อว่าการเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จะทำให้เขาอาศัยอยู่ในโลกได้อย่างปลอดภัย เด็กต้องการเรียนรู้มากมายหลายสิ่ง หนังสือจะเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยตอบสนองตามที่ต้องการได้ (รัญจวน อินทรกำแหง, 2521) วรรณกรรมสำหรับเด็กนั้นเป็นหนังสือที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็ก

ปราณี เชียงทอง (2526) กล่าวว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กหรือหนังสืออ่านสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือที่เขียนขึ้นสำหรับเด็กอ่านอย่างเหมาะสมกับวัยของเด็ก และเป็นที่สนใจของเด็กในวัยต่างๆ

### 2. ประเภทของวรรณกรรมสำหรับเด็ก

ณรงค์ ทองปาน (2526) ได้แบ่งวรรณกรรมสำหรับเด็กออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ร้อยกรอง ร้อยกรองจัดได้ว่าเป็นบันเทิงคดีประเภทหนึ่ง เพราะสามารถให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านหรือผู้ฟังได้เหมือนกัน มีลักษณะเป็นถ้อยคำที่คล้องจอง และซ้ำๆ กันเป็นจังหวะ ร้อยกรองสำหรับเด็กอาจจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ เพลงกล่อมเด็กและเพลงประกอบการเล่น หรือบทกลอนสอนใจเด็ก

2. สารคดี หมายถึง หนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อให้ความรู้และข้อเท็จจริงต่างๆ แก่ผู้อ่าน ได้แก่ สารคดีที่เป็นบทความ สารคดีเชิงสาระความรู้ สารคดีท่องเที่ยว

3. บันเทิงคดี หมายถึง เรื่องราวที่แต่งขึ้นเพื่อให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน บันเทิงคดีสำหรับเด็กที่มีจำหน่ายอยู่ในท้องตลาดมีหลายประเภท เช่น นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย เรื่องแปล และการ์ตูน

มณี ปีประทุม (2530) ได้สำรวจความสนใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปได้ว่า นักเรียนสนใจและชอบเรื่องประเภทต่างๆ ตามลำดับ ดังนี้

1. เรื่องสมมติหรือนิทานต่างๆ
2. เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัยที่ตื่นเต้น
3. เรื่องเกี่ยวกับชีวิตในครอบครัว
4. เกร็ดความรู้ทางวรรณคดี
5. เรื่องเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนโบราณ
6. เรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

### 3. ลักษณะของวรรณกรรมสำหรับเด็ก

รัญจวน อินทรกำแหง (2521) ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมสำหรับเด็กได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพิจารณาเลือกหนังสืออ่านให้เหมาะกับเด็กว่าควรพิจารณาให้ตรงกับ ความสนใจของเด็กนั้น คือ เนื้อเรื่องต้องประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. เรื่องสนุกสนาน ทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน
2. เรื่องมีส่วนส่งเสริมจินตนาการของเด็ก เพราะโดยทั่วไปแล้วเด็กมีจินตนาการสูง
3. เนื้อเรื่องมีส่วนเสริมให้ผู้อ่านเกิดความมั่นใจ เช่น เรื่องที่กล่าวถึงความสำเร็จของตัวละคร
4. เรื่องมีส่วนสนองอารมณ์ที่ปรารถนาของผู้อ่าน เช่น เด็กโดยทั่วไปอยากเป็นคนเก่ง ต้องการความรักและความสำเร็จ
5. เนื้อเรื่องช่วยส่งเสริมความรู้ให้ผู้อ่าน
- 6.เค้าโครงเรื่องไม่ซับซ้อน ต้องมีแก่นของเรื่อง (Theme) ที่เด่นชัด เด็กอ่านแล้วเห็นใจความสำคัญและแนวคิดได้ง่าย
7. ตัวละครในเรื่องอยู่ในวันใกล้เคียงกับผู้อ่าน

เมื่อครุมีพื้นฐานความเข้าใจในเรื่อง ลักษณะ และประเภทของวรรณกรรมที่นักเรียนสนใจและชอบที่จะอ่าน ก็เป็นการง่ายที่ครูจะดำเนินการคัดเลือกวรรณกรรมที่เหมาะสมให้นักเรียนอ่านต่อไป

### 4. คุณภาพของวรรณกรรมสำหรับเด็ก

สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การอ่านบรรลุวัตถุประสงค์ ก็คือ นักเรียนต้องอ่านด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อเรื่องที่อ่านนั้นน่าสนใจ ไม่ยากเกินไป และสามารถอ่านได้ด้วยตนเอง การใช้วรรณกรรมที่ยากเกินไปเป็นการล้มเหลวตั้งแต่เริ่มต้น ครูผู้สอนที่รู้

จักผู้เรียนเป็นอย่างดีจะบอกได้ว่าหนังสือยากหรือง่ายระดับใด ดังนั้น การคัดเลือกวรรณกรรมที่เหมาะสมและมีคุณภาพดีพอสำหรับการส่งเสริมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณจึงต้องมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์วรรณกรรมที่เหมาะสม รัชนี แพรณิมิตร (2523) ได้เสนอเกณฑ์การวิเคราะห์คุณภาพของวรรณกรรมสำหรับเด็กวัย 11-14 ปี ไว้ดังนี้

- ด้านเนื้อหา
1. เนื้อหาให้ความสนุกเพลิดเพลิน
  2. เป็นเรื่องที่ทำให้ความตื่นเต้น
  3. เนื้อหาให้ข้อคิด คติสอนใจ และแนวทางในการดำเนินชีวิต
  4. เป็นเนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดค่านิยมที่ดีของไทย
  5. ให้ความรู้ ข้อคิดเห็น และข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน
  6. มีความเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน
  7. เนื้อหากระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
  8. ช่วยสร้างเสริมจินตนาการให้เด็กก้าวไปไกลกว่าสภาพที่เคยพบเห็น
  9. เป็นเรื่องที่ตรงกับความสนใจ เช่น เรื่องของเด็กในวัยเดียวกับตน เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย การท่องเที่ยวหรือสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ ฯลฯ
  10. เรื่องสนองความต้องการ และอารมณ์ที่ปรารถนา เช่น เรื่องของคนเก่ง คนฉลาด คนที่กล้าหาญ เป็นต้น
  11. ให้ความรู้เฉพาะเรื่องแก่เด็ก
  12. ให้ความรู้รอบตัวแก่เด็ก
  13. ช่วยเพิ่มเติมความรู้ และช่วยพัฒนาการเรียนรู้ในชีวิต
  14. เนื้อเรื่องช่วยให้เห็นวิธีแก้ปัญหาอย่างใช้เหตุผลที่ถูกต้อง

- ด้านลีลาการเขียน
1. ใช้แนวการเขียนที่แปลกและใหม่ ดึงดูดความสนใจในการอ่าน
  2. ไม่เป็นวิชาการหรือมีลักษณะการสอนโดยตรง แต่จะแฝงไว้โดยเด็กไม่รู้ตัว
  3. ใช้บทสนทนามากกว่าการพรรณนาหรือบรรยาย
  4. ดำเนินเรื่องด้วยความรวดเร็ว
  5. การลำดับเรื่องต่อเนื่องและสมเหตุสมผล



6. บทสนทนาเหมาะสมกับบุคลิกลักษณะตัวละครในเรื่อง
7. มีความสมจริงสอดคล้องกับบรรยากาศสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ของเรื่อง
8. ใช้คำธรรมดาที่เด็กใช้ในชีวิตประจำวัน
9. ใช้ภาษาที่สละสลวย คมคาย แต่เข้าใจง่าย
10. ใช้ประโยคง่าย สั้น ไม่ซับซ้อน
11. ตัวละครดำเนินตามบทบาท มีพฤติกรรม สอดคล้องกับวัย ภูมิหลัง และถูกต้องตามหลักจิตวิทยา
12. ตัวละครมีการพัฒนาและเติบโตตามกาล
13. ตัวละครสมเหตุสมผลไม่มากเกินไปจนความจำเป็น ตัวละครทุกตัวมีความสำคัญต่อเนื้อเรื่อง
14. ตัวละครเอกต้องเด่นชัดและสอดคล้องกับเหตุผล
15. คลี่คลายปัญหาต่างๆ อย่างกระจ่างชัด
16. จบลงด้วยความสุข ความสำเร็จ และความสมหวัง
17. จบลงด้วยการใช้แนวความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่จะเป็นแบบอย่างแก่ผู้อ่าน อันเหมาะสมกับวัย
18. ทิ้งท้ายให้ผู้อ่านได้คิด

การเลือกรรณกรรมสำหรับเด็ก ต้องพิจารณาถึงความต้องการของเด็กและความสนใจของเด็กแต่ละวัยให้มากที่สุด นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาถึงคุณภาพของวรรณกรรม โดยวิเคราะห์วรรณกรรมด้านเนื้อหา และลีลาการเขียนประกอบด้วย เพื่อให้ได้วรรณกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณมากที่สุด

##### 5. องค์ประกอบของวรรณกรรมสำหรับเด็ก

นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้ต่อเมื่อครูได้ถามนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน และให้โอกาสนักเรียนอภิปรายเรื่องที่อ่าน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นมากที่ครูควรจะต้องรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของวรรณกรรมที่นักเรียนอ่าน เพื่อเป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการตั้งคำถามและการนำอภิปราย สิ่งที่ครูควรรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของวรรณกรรมที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากคำอธิบายของ สมพร มั่นตะสูตร แห่งพิพัฒน์ (2533) และปราณี เชียงทอง (2526) มีดังนี้

1. โครงเรื่อง (Plot) เป็นเค้าโครงที่ผู้แต่งวางไว้เป็นแนวทางในการดำเนินเรื่อง กล่าวคือ แสดงให้รู้ว่าตัวละครทำอะไร เกิดอะไรขึ้นในการพิจารณาเค้าโครงเรื่อง ควรตั้งคำถามเกี่ยวกับ

- 1.1 เรื่องคือเพียงใด
- 1.2 เค้าโครงเรื่องเต็มไปด้วยการกระทำและเหตุการณ์เกี่ยวโยงต่อเนื่องกันคือเพียงใด
- 1.3 น่าเชื่อถือเพียงใด และจะเกิดขึ้นในชีวิตจริงได้หรือไม่
- 1.4 เค้าโครงเรื่องดีแค่ไหน ชับซ้อนเกินไปหรือไม่

2. คุณภาพของเรื่องเหมาะกับวัย และประสบการณ์ของเด็กมากน้อยเพียงใด ควรตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- 2.1 เนื้อเรื่องดีมีคุณค่าพอที่จะถ่ายทอดสู่ผู้อ่านหรือไม่เพียงใด
- 2.2 เนื้อเรื่องเหมาะสมกับเด็กไหม
- 2.3 เนื้อเรื่องช่วยส่งเสริมความรู้ และสติปัญญาเพียงใด
- 2.4 ความจริงและความยุติธรรม ได้ประจักษ์แจ้งในท้ายที่สุดไหม หรือ

ความดียอมชนะความชั่ว ได้แสดงชัดแจ้งในเรื่องหรือไม่

3. แก่นของเรื่องหรือแนวคิดของเรื่อง (theme) เป็นจุดมุ่งหมายในการเขียน ซึ่งแฝงไว้ในเนื้อเรื่อง แนวคิดของเรื่องอาจเป็นความรักสัตว์ การยอมรับตนเองและผู้อื่น การเอาชนะอุปสรรค การเอาชนะความอิจฉาริษยา แนวคิดของเรื่องจะช่วยในด้านพัฒนาการและการปรับตัวของเด็กและยังสนองความต้องการเรียนรู้ ความเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจสภาพความเป็นไปของชีวิตอีกด้วย แนวคิดของเรื่องควรพัฒนาไปตามลำดับ เพื่อเรื่องและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่อง โดยไม่จำเป็นต้องบอกให้รู้ว่าตัวละครเป็นคนเช่นไรบ้าง ถ้าแนวคิดของเรื่องเป็นการสอนศีลธรรมจรรยา ควรให้ตัวละครเป็นผู้ดำเนินเรื่องโดยแทรกเรื่องศีลธรรมจรรยาไว้โดยไม่ให้เด็กรู้ว่าเป็นการสั่งสอน การพิจารณาแนวคิดของเรื่องควรตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- 3.1 แนวคิดของเรื่องคืออะไร
- 3.2 เหมาะสมกับวัย และประสบการณ์ของเด็กเพียงใด
- 3.3 สอดแทรกจริยธรรมไว้บ้างหรือไม่
- 3.4 มีคุณค่าต่อผู้อ่านมากน้อยเพียงใด

4. บุคลิกลักษณะของตัวละคร (characters) ควรเป็นบุคลิกลักษณะที่สมจริงสมจัง และเป็นไปได้ในชีวิตจริง ผู้อ่านควรจะต้องสรุปลักษณะสำคัญของตัวละครทั้งลักษณะ

นิสัย บุคลิกภาพ และความคิดอ่านของตัวละคร การพิจารณาบุคลิกลักษณะตัวละครควรตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้

- 4.1 บุคลิกลักษณะของตัวละครแสดงให้เห็นสิ่งใดบ้าง
- 4.2 ตัวละครมีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย แสดงให้เห็นเด่นชัดไหม
- 4.3 บุคลิกลักษณะของตัวละคร ได้พัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ และอย่างไรบ้าง

5. แนวการเขียน (style) หมายถึง วิธีแต่งเรื่อง หรือเขียนเรื่อง ผู้แต่งแต่ละคนมีแนวการเขียนเป็นของตนเอง และไม่เหมือนกัน วิธีแต่งเรื่องที่ดีต้องสอดคล้องกับเค้าโครงเรื่องและตัวละครในเรื่อง แนวการเขียนควรพิจารณาตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้

- 5.1 วิธีเขียนเรื่องเหมาะสมกับเนื้อเรื่องไหม
- 5.2 การใช้ถ้อยคำสำนวนและภาษาชัดเจน เข้าใจง่ายเพียงใด
- 5.3 บทสนทนาเหมาะสมกับตัวละคร และสมจริงตามธรรมชาติหรือไม่
- 5.4 เสนอแนวคิด ปรัชญา หรือคุณค่าใดต่อผู้อ่านบ้างไหม
- 5.5 เขียนได้ดีเพียงใด

6. หางเสียง (tone) หรือบรรยากาศ (atmosphere) หรือพื้นอารมณ์ (mood) หมายถึง ทักษะคติหรือท่าทีของผู้แต่งที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และอาจเปรียบได้ว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับน้ำเสียง ซึ่งอาจเป็นทำนองประชด แสดงอารมณ์ขัน เยาะเย้ย จริงจัง เกร็งเครียด อ่อนโยน อ่อนหวาน เคียดแค้น เมื่อผู้แต่งมีพื้นฐานอารมณ์อย่างไร ก็ทำให้บรรยากาศของเรื่องนั้นคล้อยตามอารมณ์ของผู้แต่ง การพิจารณาหางเสียงของผู้แต่งควรตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้

- 6.1 ผู้พูดมีอารมณ์อย่างไรขณะที่พูด
- 6.2 อะไรเป็นสาเหตุให้ตัวละครพูดหรือกระทำอย่างนั้น
- 6.3 ตัวละครมีความรู้สึกอย่างไร
- 6.4 ท่าทีของผู้แต่งที่มีต่อสิ่งนั้นอย่างไร

การเตรียมตัวของครูก่อนการนำอภิปรายมีส่วนช่วยให้การอภิปรายดำเนินไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคำถามที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของเนื้อเรื่องที่กระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้การอ่านอย่างมีวิจารณญาณในการตอบคำถาม และอภิปราย

## การสนองความต้องการพิเศษของนักเรียนสามารถพิเศษในด้านการอ่าน

### 1. ความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนสามารถพิเศษ

Ravitch และ Finn (1987) ให้ความเห็นว่า ครูควรสนใจที่จะจัดวรรณคดี (literature) มาไว้ในห้องเรียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการอ่านสำหรับตั้งแต่ระดับ ประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา และในขณะเดียวกับโรงเรียนก็ควรขยายการบริการนี้ให้กับนักเรียนสามารถพิเศษด้วย ครู บรรณารักษ์ ที่ปรึกษาการอ่าน (reading consultants) และที่ปรึกษานักเรียนสามารถพิเศษ (gifted and talented consultants) ต่างพยายามเสนอวิธีการที่ทำทลายความสามารถพิเศษของนักเรียนสามารถพิเศษ การแนะนำในการอ่านและหาหนังสือที่เหมาะสมให้ และการจัดโปรแกรมที่ใช้วรรณกรรมให้เป็นประโยชน์และมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับความสามารถพิเศษที่มีอยู่ในตัวนักเรียน ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการในการอ่านของนักเรียนกลุ่มนี้ ซึ่งนอกเหนือจากหลักสูตรปกติ

Whitehead (1984) ได้กล่าวถึงความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนสามารถพิเศษไว้ ดังนี้

1. เป็นนักอ่านตั้งแต่เยาว์วัย สามารถอ่านหนังสือได้ก่อนเด็กในวัยเดียวกัน
2. สามารถพัฒนาตนเองจนเป็นนักอ่านอิสระได้
3. อ่านได้ดีกว่าเด็กในวัยเดียวกัน
4. มีสมาธิในการอ่านนาน อ่านได้มาก
5. เป็นนักอ่านด้วยจนถึงวัยรุ่น
6. สามารถอ่านหนังสือได้หลายประเภท และหนังสือในระดับเกินวัยได้

และ Hawkins (1983) อ้างถึงใน Halsted, (1988) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า โดยธรรมชาติเด็กสามารถพิเศษจะอ่านวรรณคดีได้หลายประเภท

### 2. การอ่านและการพัฒนาสติปัญญา

Clark (1986) อธิบายเกี่ยวกับการอ่านและการพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนสามารถพิเศษ โดยดูจากลักษณะความสามารถพิเศษของนักเรียนสามารถพิเศษ ซึ่งแสดงให้เห็นชัดว่า นักเรียนสามารถพิเศษต้องการในสิ่งเหล่านี้

1. การได้แสดงถึงความรู้ใหม่ๆ ที่ทำทลายในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมต่างๆ
2. การได้แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของวิชาการต่างๆ รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วย
3. การได้มีโอกาสคิด หรือแสวงหาในสิ่งที่พวกเขาสนใจอย่างอิสระ



4. การได้แสดงระดับความคิดตามอัตราการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล
5. การได้มีโอกาสพบและใช้คำศัพท์ และมโนทัศน์ที่ยากขึ้น
6. การได้มีโอกาสซักถามโดยไม่มีกำหนด

ความต้องการเหล่านี้สามารถบำบัดได้จากการอ่านวรรณกรรม และถ้าจัดโปรแกรมการอ่านให้ และมีการอภิปรายหลังการอ่านยิ่งสนองความต้องการด้านสติปัญญา (cognitive needs) ของนักเรียนสามารถพิเศษ ดังนี้

1. มีโอกาสรับรู้ระดับความสามารถของเพื่อน
2. มีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็นในระดับที่ยากขึ้น
3. มีเวลามากพอที่จะเพาะความคิด สะสมความคิด
4. มีโอกาสฝึกฝนทักษะ การคิดที่เป็นประโยชน์
5. มีโอกาสคิดและบูรณาการความคิดใหม่ได้อย่างอิสระ
6. มีการสรุปความคิดและได้ทดสอบความคิดเหล่านั้น

### 3. การพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์โดยการอ่านวรรณกรรม

Halsted (1988) ให้ความเห็นว่า ครูที่ทำงานร่วมกับเด็กสามารถพิเศษ สามารถใช้หนังสือพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์ของนักเรียนสามารถพิเศษ โดยใช้วรรณกรรมประเภทต่างๆ ส่งเสริมการอ่าน จัดกลุ่มอภิปรายเกี่ยวกับหนังสือที่อ่าน หรือจัดให้เข้าโปรแกรมการอ่าน

การใช้วรรณกรรมในหลักสูตรการอ่าน จะช่วยให้สำนักพิมพ์ต่างๆ กระตือรือร้นที่จะผลิตวรรณกรรมที่เหมาะสมมากขึ้น ครูสามารถพัฒนาโปรแกรมของตนเองโดยให้นักเรียนอ่านวรรณกรรมที่จัดให้ สำหรับนักเรียนสามารถพิเศษ ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลินเป็นเสมือนรางวัลที่ได้หลังการอ่าน นักเรียนจะกระตือรือร้นที่จะอ่านและพัฒนาตนเองในการอ่านมากขึ้น เช่น การบันทึกชื่อเรื่อง วันที่อ่าน ผู้แต่ง หรือข้อคิดที่ได้จากการอ่าน ทั้งนี้ ครูจะต้องมั่นใจในเรื่องของคุณภาพของวรรณกรรม และโอกาสที่จะได้เลือกอ่านตามความสนใจจากวรรณกรรมที่ครูหรือบรรณารักษ์ทำบัญชีเรื่องได้ การอภิปรายหลังการอ่านจะมีครูเป็นผู้นำ อภิปรายจะพูดเกี่ยวกับแก่นของเรื่องและแนวคิดจากวรรณกรรม โดยเน้นการใช้ทักษะการอ่าน การคิดอย่างมีวิจารณญาณแทนการพูดถึงเค้าโครงเรื่องหรือความจริงจากเรื่อง

สำหรับนักเรียนสามารถพิเศษที่อ่านเป็นรายบุคคล วรรณกรรมจะเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมเด็กสามารถพิเศษที่ครูจะนำไปใช้ได้ การอภิปรายในสิ่งที่นักเรียนอ่านจะช่วยให้ครูแนะนำหนังสือเล่มอื่นๆ ที่สัมพันธ์กับเรื่องที่อภิปรายไปแล้ว แต่ครูต้องระลึกละเอียดว่า ความสนใจ ระดับความสามารถและภูมิหลังของนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น เป้าหมายคือให้นักเรียนได้

อ่านวรรณกรรมที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้เด็กนักเรียนสามารถพิเศษไปเกินกว่าสิ่งเก่าๆ ที่นักเรียนรับรู้อยู่ นักเรียนสามารถพิเศษจะไม่ว่าวรรณกรรมเล่มไหนดี ฉะนั้นนักเรียนจึงต้องการข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาเล่มที่ดีที่สุด

การอภิปรายหลังการอ่านวรรณกรรมเพื่อสนองความต้องการทางอารมณ์เป็นรูปแบบของการบรรณบำบัดพัฒนา (developmental bibliotherapy) การบรรณบำบัดพัฒนาช่วยให้ผู้อ่านฝึกทักษะการคิดและการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนข้อสรุปที่ได้จากการอ่านและการอภิปราย หลังการอ่านจะช่วยเตรียมตัวให้ผู้อ่านซึ่งกำลังเผชิญกับชีวิตหรือเหตุการณ์เฉพาะให้พร้อมสำหรับปัญหาเหล่านั้น

## งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### 1. งานวิจัยเกี่ยวกับบรรณบำบัด

อัมพร พิณจิตวัฒนา (2528) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลการใช้บรรณบำบัดที่มีต่อความวิตกกังวลของเด็กป่วยในโรงพยาบาล :การศึกษาเฉพาะกรณีคนไข้โรคไต วัตถุประสงค์มุ่งศึกษาถึงผลของการบำบัดด้วยหนังสือต่อภาวะความวิตกกังวลในเด็กป่วยเรื้อรัง โดยศึกษาเป็นรายกรณีกับเด็กป่วยชาย หญิงจำนวน 8 คน ป่วยด้วยโรคไตเรื้อรัง ซึ่งต้องพักรักษาตัวเป็นเวลานานไม่ต่ำกว่า 5 สัปดาห์ ระยะเวลาทดลอง 3 สัปดาห์ กลุ่มทดลองที่ 1 มี 3 คน ให้รับการบำบัดด้วยหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับปัญหาเด็ก กลุ่มทดลองที่ 2 มี 3 คน ให้อ่านหนังสือทั่วไปสำหรับเด็กที่ไม่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับปัญหาของเด็ก และกลุ่มควบคุมมี 2 คน ให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงพยาบาลโดยผู้วิจัยไม่ได้หาหนังสือให้อ่าน ผลการวิจัยพบว่า การบำบัดด้วยหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับปัญหาเด็กมีผลช่วยลดความวิตกกังวลในเด็กป่วยเรื้อรังได้จริง

McClaskey (1970) ได้ทำการวิจัยทดลอง เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการใช้บรรณบำบัดกับผู้ป่วยที่มีปัญหาทางอารมณ์เรื้อรังในโรงพยาบาล โดยใช้วรรณกรรมประเภทสั่งสอน (didactic literature) และวรรณกรรมประเภทสร้างสรรค์ (creative literature) และศึกษาระดับปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ผู้ป่วยที่อาสาเข้าโปรแกรมทั้งหมด 73 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 4 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม ใช้เวลาพบผู้ป่วยสัปดาห์ละ 3 วัน เป็นเวลา 12 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ทำการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง คือ มาตรฐานวัดทางจิตวิทยาที่เรียกว่า Wittenborn Psychiatric Rating Scale เพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม และแบบทดสอบทางภาษา (semantic differential) เมื่อวัดทัศนคติ กลุ่มควบคุมจะเข้าร่วมกิจกรรม



อื่นของโรงพยาบาล ยกเว้นกิจกรรมการอ่านวรรณกรรม ในขณะที่กลุ่มทดลองทั้ง 4 กลุ่ม จะเข้ากลุ่มอ่าน และอภิปรายหลังการอ่าน ผลการทดลองพบว่า บรรณปาบัคที่ใช้วรรณกรรม ทั้งประเภทสั่งสอนและประเภทสร้างสรรค์มีผลทำให้ผู้ปวยมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ และเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน นอกจากนี้บรรณปาบัคที่ใช้วรรณกรรมทั้งประเภทสั่งสอนและประเภทสร้างสรรค์ไม่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติอย่างมีนัยสำคัญ

Yasin (1984) ได้ศึกษาการใช้บรรณปาบัคเป็นรายบุคคลโดยครู เพื่อชี้แนะในการแก้ปัญหานักเรียน บรรณปาบัคที่ใช้เป็นบรรณปาบัคเพื่อการส่งเสริม (supportive therapy) มีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งเบาหรือคลายความทุกข์ให้แก่ผู้รับบริการ โดยผู้รับบริการจะไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผู้ให้กับบรรณปาบัคจะช่วยผู้รับบริการแก้ปัญหาโดยให้ผู้รับบริการเรียนรู้วิธีแก้ปัญหา วิธีที่ดีที่สุดจากหลายๆวิธีด้วยการแนะนำวรรณกรรมให้อ่าน และผู้รับบริการจะใช้กระบวนการตัดสินใจที่เรียกว่า Decision tree model กลุ่มตัวอย่าง 3 คนซึ่งได้รับบริการบรรณปาบัคจากครูสอนวิชาภาษาอังกฤษ โดยครูจะให้นักเรียนอ่านวรรณกรรมที่คัดเลือกแล้ว และให้นักเรียนมาพูดคุยกับครูเกี่ยวกับปัญหาที่พบในวรรณกรรม ให้นักเรียนฝึกการตัดสินใจแก้ปัญหา โดยเริ่มจากสิ่งที่เป็นไปได้ก่อนและให้นักเรียนศึกษาผลของการตัดสินใจแก้ปัญหาแต่ละวิธี และให้นักเรียนเลือกวิธีที่ดีที่สุดที่เหมาะสมกับปัญหาของเขา ผลของการทดลองเมื่อนักเรียนเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาได้แล้ว นักเรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น

## 2. งานวิจัยเกี่ยวกับการอ่าน

กรรณิกา อุ่นแจ่ม (2528) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนภาษาอังกฤษ ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม) ที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนภาษาอังกฤษจำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนในระดับการอ่านตามตัวอักษร การให้ความคิดเห็น และการประเมินผล สูงกว่าเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนส่วนใหญ่รู้สึกภูมิใจ ดีใจ และอยากเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ และชอบที่จะได้มีโอกาสเรียนร่วมกับเพื่อนๆ ที่มีความสามารถใกล้เคียงกัน

นักเรียนส่วนมากต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษต่อไป และเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวมีประโยชน์มาก

**มณี ปิปปทุม (2530)** ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณระหว่างนักเรียนที่ได้รับกิจกรรมส่งเสริมการอ่านกับนักเรียนที่ไม่ได้รับกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ระหว่างนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงปานกลางต่ำ ผลการศึกษาว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง และต่ำ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

**สมลักษณ์ ตูเมธ (2532)** ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการเสริมการอ่านนอกเวลาโดยวิธีธรรมชาติ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราความถี่ของการยืมหนังสือกับความสามารถทางการอ่านที่เพิ่มขึ้นหลังการเสริมการอ่านนอกเวลาโดยวิธีธรรมชาติ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 31 คน เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ดำเนินการทดลองแบบ One-Group Pretest-Posttest Design ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการเสริมการอ่านนอกเวลาโดยวิธีธรรมชาติสูงกว่าก่อนการเสริมการอ่านนอกเวลาโดยวิธีธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อัตราความถี่ของการยืมหนังสือมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับความสามารถทางการอ่านที่เพิ่มขึ้นหลังการเสริมการอ่านนอกเวลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การจัดการเสริมการอ่านนอกเวลาโดยวิธีธรรมชาติช่วยให้นักเรียนมีโอกาสด่านหนังสือภาษาอังกฤษมากขึ้น ลักษณะโดยส่วนรวมของหนังสือที่ถูกยืมอ่านบ่อยครั้งคือหนังสือที่มีเรื่องสนุกสนาน ใช้ง่าย เป็นเรื่องสั้นๆ และจบลงด้วยความสุข

### 3. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้คำถามและการอภิปราย

**Nelson (1970)** ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการใช้คำถามของครูที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนตามจุดประสงค์ของการศึกษาของบลูม โดยให้ครู 2 คน ใช้วิธีการสอน 2 แบบ กับนักเรียนระดับ 6 จำนวน 2 ห้องห้องแรกสอนโดยวิธีการกระตุ้นให้คิด ส่วนกลุ่มควบคุม



สอนด้วยวิธีไม่กระตุ้นให้คิด สอนสัปดาห์ละ 3 วัน รวม 12 สัปดาห์ ทั้งสองชั้นได้รับการนำเข้าสู่การทดลองและการทดลองด้วยวิธีการเหมือนกัน แต่การอภิปรายหลังการทดลองชั้นที่ใช้วิธีสอนไม่กระตุ้นให้คิด ครูจะใช้คำถามระดับต่ำ เช่น คำถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ส่วนชั้นที่ใช้วิธีสอนกระตุ้นให้คิด ครูจะใช้คำถามระดับสูง เช่น คำถามที่เกี่ยวกับการสรุปอ้างอิง การพิสูจน์ จากนั้นผู้วิจัยวัดความรู้และหลักการทางวิทยาศาสตร์ ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ครูสอนด้วยวิธีการกระตุ้นให้คิด มีการเพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพด้านการสังเกตและการสรุปอ้างอิงสูงกว่าพวกที่สอนด้วยวิธีไม่กระตุ้นให้คิด ส่วนนักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบไม่กระตุ้นให้คิดมีความรู้เกี่ยวกับหลักการวิทยาศาสตร์สูงกว่าพวกที่สอนด้วยวิธีกระตุ้นให้คิด

Edelman (1986) ได้ศึกษาทดลองวิธีการจัดกลุ่มอภิปรายที่มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโดยศึกษากับนักเรียนเกรด 4 และเกรด 5 โดยใช้เวลานานกว่า 1 เดือน พบว่า การใช้โปรแกรมการสอนนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญของพฤติกรรมทั้งของครูและนักเรียน ความถี่ในการพูดของครูลดลง ขณะเดียวกันความถี่ในการพูดของนักเรียนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังมีอัตราการอ้างหลักฐานเพิ่มมากขึ้นในการสรุปของนักเรียน

#### 4. งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้วรรณกรรม

เนาวรัตน์ สมร่วง (2536) ได้ศึกษาผลของการใช้วรรณกรรมร่วมสมัยพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน กลุ่มทดลองใช้แบบฝึกที่สร้างขึ้นจากการใช้วรรณกรรมร่วมสมัยเป็นสื่อในการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผลการวิจัยพบว่า ผลต่างของคะแนนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สวลี ชนะปาดพันธ์ (2536) ได้ศึกษาผลของการใช้วรรณกรรมที่ชนะการประกวดพัฒนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชำนาญสามัคคี จังหวัดระยอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่ใช้แบบฝึกสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้แบบฝึก และจากการเปรียบเทียบคะแนนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มทดลองก่อนเรียนกับหลังเรียนแตกต่างกัน

กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเปรียบเทียบคะแนน ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มที่ใช้แบบฝึกโดยแยกตามเพศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่กลุ่มที่ไม่ใช้แบบฝึกไม่แตกต่างกัน

รัชนี แพรนิมิตร (2523) ได้ทำการวิเคราะห์คุณภาพของวรรณกรรมสำหรับเด็กวัย 11-14 ปีที่พิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2522 ในด้านเนื้อหา ลักษณะรูปเล่ม และลีลาการเขียน จำนวน 29 เล่ม โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ที่สร้างขึ้น คือ เกณฑ์การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ ดีมาก ดีปานกลาง ควรปรับปรุง และใช้ไม่ได้ ผลการวิเคราะห์ในด้านเนื้อหา มีวรรณกรรมที่มีคุณภาพดีมากจำนวน 2 เล่ม ระดับดี 17 เล่ม ระดับปานกลาง 7 เล่ม และระดับที่ควรปรับปรุง 3 เล่ม ในด้านลักษณะรูปเล่มไม่มีวรรณกรรมใดมีคุณภาพตามเกณฑ์ในระดับดีมาก วรรณกรรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี จำนวน 20 เล่ม และอยู่ในระดับปานกลาง 9 เล่ม ในด้านลีลาการเขียนวรรณกรรมที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ในระดับดีมากมีเพียง 1 เล่ม นอกนั้นอยู่ในระดับดี 18 เล่ม ระดับปานกลาง 8 เล่ม และระดับควรปรับปรุง 2 เล่ม แล้วนำวรรณกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุดของแต่ละด้านนำไปให้นักเรียนวัย 11-14 ปีอ่าน และสอบถามความคิดเห็น โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร 5 แห่ง แห่งละ 20 คน ผลปรากฏว่าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสือในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับค่าเฉลี่ยจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยในทุกด้านและทุกเล่ม

##### 5. งานวิจัยที่เกี่ยวกับโปรแกรมสำหรับเด็กสามารถพิเศษ

ดวงเดือน อ่อนน่วม และคณะ (2529) ได้ทำวิจัยเรื่องรูปแบบโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษในชั้นประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะสร้างรูปแบบโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษในชั้นประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม) โดยอาศัยหลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่เด็กสามารถพิเศษ รูปแบบโปรแกรมประกอบด้วย ความหมายของคำว่าเด็กสามารถพิเศษ ลักษณะโปรแกรม การคัดเลือกเครื่องมือหรือการสร้างเครื่องมือสำหรับคัดแยกเด็กสามารถพิเศษออกจากเด็กทั่วไป การดำเนินการคัดแยก การสร้างหลักสูตรและกิจกรรมการสอน การดำเนินการสอนตามหลักสูตรและการประเมินผลโปรแกรม ทดลองรูปแบบโดยคัดเลือกนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 9 คน จัดกิจกรรมเป็นแบบส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งเน้นกระบวนการคิด และการคิด

อย่างสร้างสรรค์ เรียนทั้งหมด 13 ครั้งหลังเลิกเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองรูปแบบได้แก่ แบบทดสอบสมรรถภาพทางสมอง (Standard Progressive Matrices) ของ Raven แบบทดสอบการคิดอย่างสร้างสรรค์ (Torrance Test of Creative Thinking) ของ Torrance แบบทดสอบถามครู ผู้ปกครองและนักเรียน นอกจากนี้ยังมีแบบสำรวจตนเองของนักเรียน และแบบบันทึกพฤติกรรมนักเรียน ผลการวิจัยได้รูปแบบโปรแกรมการศึกษาตามหลักการและแนวคิดด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ

Britton (1983) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมที่มีต่อความเข้าใจตนเอง (self-concepts) และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กสามารถพิเศษ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 3-6 จำนวน 400 คน จากโรงเรียนในใจกลางรัฐอินเดียนา เกณฑ์ในการคัดเลือกเด็กสามารถพิเศษใช้คะแนนผลสัมฤทธิ์และให้ครูเสนอชื่อ หลังจากนั้นแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองให้เรียนโปรแกรมเสริมที่ชื่อว่า PACE ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ประกอบด้วยกิจกรรมและบทเรียนที่เน้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และการศึกษาแบบอิสระ (independent study) โดยกลุ่มที่เรียนในโปรแกรม PACE ใช้เวลาเข้ากลุ่มย่อย 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และสอนโดยครูที่ได้รับการฝึกฝนมาทางการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ การทดลองให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มทำแบบทดสอบก่อนทดลอง (pretest) ซึ่งแบบทดสอบประกอบด้วย แบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง 2 ชุด คือ 1) แบบประเมินตนเอง (ME Scale) 2) แบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองของ ปีแอร์และแฮริส (Piers-Harris Children's Self Concept Scale) และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ Wallach-Kogan ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์ซึ่งประกอบด้วย ความคิดริเริ่มในการแสดงออกทางการพูด (verbal originality) และการอุปมาอุปไมย (figural originality) แตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ และกลุ่มทดลองมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังการทดลอง (posttest) ทั้ง 2 ด้านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับคะแนนก่อนการทดลอง (pretest) แต่พบว่าหลังการทดลองคะแนนความคล่องแคล่วในการพูด (verbal fluency) ของกลุ่มทดลองจะแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะนักเรียนชายเกรด 5 ส่วนเกรดอื่นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน สำหรับความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

Schwalb (1987) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษที่จัดขึ้นในตารางเรียนของหลักสูตรปกติ รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วย ความหมายเด็กสามารถพิเศษ วิธีการคัดเลือก ความต้องการของเด็กสามารถพิเศษ ปรัชญาของโปรแกรมวัตถุประสงค์

และหลักสูตร ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีทฤษฎีรองรับ จากความหมายของคำว่าเด็กสามารถพิเศษที่ Renzulli เสนอไว้คือ ปฏิสัมพันธ์ของความสามารถทางสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และผลงาน การคัดเลือกจึงใช้คุณสมบัติเหล่านี้ หลักปรัชญาที่ใช้ (1) ทุกคนมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง (2) ความฉลาดมีหลายระดับ (3) โปรแกรมการศึกษาพิเศษต้องจัดให้สนองความต้องการของนักเรียนแต่ละคน วัตถุประสงค์ของโปรแกรมจะสนองความต้องการของนักเรียนสามารถพิเศษและยึดมั่นในหลักปรัชญาของโปรแกรม กล่าวคือ ให้นักเรียนสามารถพิเศษได้พัฒนาศักยภาพแห่งตน ได้สร้างงานที่สร้างสรรค์ และได้พัฒนากระบวนการทางสติปัญญา เช่น การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลการแสดงออก

การพิจารณาหลักสูตรของโปรแกรมครอบคลุมสิ่งเหล่านี้ i) จัดกลุ่มเรียนร่วมกับนักเรียนปกติและจัดโปรแกรมเสริมเฉพาะกลุ่ม 2) ให้โอกาสแต่ละคนได้ทำงานที่มอบหมายให้ตามระดับความสามารถ โครงการย่อยส่วนตัวและโปรแกรมที่จัดไว้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน 3) ให้มีการเสริมความรู้ทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ นักเรียนจะได้ฝึกทักษะการวิจัยการแก้ปัญหา 4) ในหลักสูตรจัดให้มีโปรแกรมเร่งเรียนเพื่อสงวนเวลาไว้ให้กับโปรแกรมเสริม และ 5) มีพี่เลี้ยง (tutor) ครูหรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษแต่ละวิชา ครูที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูล และมีที่ปรึกษาออกโรงเรียน และจำเป็นต้องมีศูนย์ ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น เครื่องมือหรือคำแนะนำต่างๆ